

1914
Nr. 13—22. 1 August—15 Dec. 1914.

Anul VIII.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICESCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTORI:

Dr. NICOLAE BĂLAN ȘI Dr. SILVIU DRAGOMIR.

CUPRINSUL:

- Semicentenarul reînființării mitropoliei noastre *Dr. S. Dragomir.*
Introducerea luminărilor de ceară în bisericile
noastre *Pr. Emilian Cioran.*
Episcopul unit al Aradului Ioanichie Martinovici
1710—1721 *Gruia.*
O predică despre milostenie *Dr. I. Broșu.*
Biserica romană și spiritul modern *Vladimir.*
Cuvinte de actualitate *N. Bălan.*
Mișcarea literară *Preotul P. M.*
Cronică bisericească-culturală: Cătră iubiiții nostri
cetitori. Lupta antialcoolică și războiul. Bine-
facerile activității. Patru guzganii. Ultimul ser-
viciu. Oameni mulțumiți. Împăratul vă aude!

Sibiiu, 1914. ==
Tipografia arhidiecezană.

Redacția și Administrația:
SIBIIU, Strada Reissenfels Nr. 11.

Colaboratorii „Revistei Teologice“:

Arhim. Dr. Il. Pușcariu, vicar arhiepiscopesc (Sibiiu); *Arhim. I. Scriban*, directorul Seminarului Central (București); *Prot. Simeon Popescu*, profesor (București); *Dr. I. Mihălcescu*, profesor la facultatea teologică (București); *Greg. Pletosu*, protopresb. (Bistrița); *Dr. G. Popovici*, protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia*, protopresbiter (Sibiiu); *I. Teculescu*, protopresb. (Alba-Iulia); *V. Gan*, protopresbiter (Offenbaia); *Dr. I. Lupaș*, protopresbiter (Săliște); *Al. Muntean*, protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca*, secretar cons. (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu*, referent școlar (Arad); *Dr. A. Crăciunescu*, profesor sem. (Sibiiu); *Dr. V. Cioban*, preot militar (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir*, prof. sem. (Sibiiu); *Dr. O. Ghibu*, revizor școlar (Sibiiu); *Dr. I. Broșu*, profesor (Sibiiu); *G. Hango*, presbiter (Gherla); *I. Beletuță*, catihet (Făgăraș); *Dr. I. Felea*, preot; *Dr. D. Borcia*, preot (Săliște); *A. Popoviciu*, profesor seminarial (Sibiiu); *Dim. I. Cornilescu* (București); *Tr. Scorobețiu*, preot (Roșia); *P. Morușca*, preot (Șeica-mare); *Aurel Papp*, preot (Socodor); *Petru E. Papp*, preot (Pocola); *I. Popa*, preot (Săliște); *E. Cioran*, preot (Rășinari) ș a

„REVISTA TEOLOGICĂ“

== :: :: apare de două ori pe lună. :: :: ==
Abonamentul pe anul întreg e: 10 cor.

Manuscrisele și toată corespondența, împreună cu costul abonamentului, sunt a se trimite la adresa: Dr. Nicolae Bălan, profesor seminarial, Sibiiu (Nagyszeben) strada Reissenfels Nr. 11.

De pe anul I. (1907) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 1.
De pe anul II. (1908) se poate căpăta colecția numai dela Nr. 7 încoace.
De pe anul III. (1909) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 5.
De pe anul IV. (1910) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul V. (1911) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul VI. (1912) se poate căpăta colecția întreagă.
De pe anul VII. (1913) se poate căpăta colecția întreagă.

Numărul festiv «Andrei Șaguna» se vinde cu prețul de 1 cor.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fl.

SEMICENTENARUL REÎNFIINȚĂRII MITROPOLIEI NOASTRE.

În 24 Decembrie a anului, ce s'a strecurat sub ochii noștri, s'au împlinit cincizeci de ani dela reînființarea vechei noastre mitropolii ortodoxe în Ardeal. La această dată Împăratul-Rege Francisc Iosif I a scris două decrete, prin cari îngăduia despărțirea ierarhică a Românilor de Sârbi și numea pe episcopul Șaguna de arhiepiscop și mitropolit al Românilor greco-ortodocși din Transilvania și Ungaria. Prin această preainaltă hotărîre s'au realizat dorințele cele mai ferbinți ale moșilor și strămoșilor noștri, cari au luptat cu o rară stăruință mai mult ca trei jumătăți de veac, să înalțe din nou acest vechiu așezământ, ocrotitor puternic al legii, culturei și limbii noastre. Meritul principal pentru izbânda acestei cauze îi revine, fără îndoială, mitropolitului Șaguna. Fără de mintea sa luminată, fără de acțiunea sa bine chibzuită, pe care a inițiat-o îndatăce a fost sfințit de episcop și fără de jertfele nesfârșite, pe care le-a adus el pentru biserica sa, reînființarea mitropoliei noastre ar mai fi putut întârzi încă vreme îndelungată.

Documentele și actele, ce ne stau astăzi la dispoziție, dovedesc îndeajuns, că vechea noastră mitropolie nu a trecut în stăpânirea bisericii unite. Ea a fost suprimată de către puterea statului, în vremece pentru Românii, cari și-au părăsit legea lor strămoșească, s'a întemeiat o ierarhie nouă, în frunte cu episcopul, care și-a așezat reședința în Făgăraș. Când s'a dat furtunoasa luptă pentru recunoașterea bisericii ortodoxe române în Ardeal, strămoșii noștri cereau la tot prilejul numai reînființarea vechei lor

ierarhii, afirmând, cu tot dreptul, că numai o parte a Românilor s'a unit cu biserica latină. În această epocă tristă pentru biserica noastră ne-au venit în ajutor mitropolii și arhieriei sârbești, cari ne-au dat tot concursul lor, spre a putea câștiga un arhiepiscop ortodox. Prin acest sprijin și-au câștigat ei deplina recunoștință a Românilor. Abia spre sfârșitul veacului XVIII ideea națională fu ridicată peste marginile înguste ale confesionalismului. La aceasta se adaugă și faptul, că ierarhia sârbească începuse a prigonii pe Români și a pune stavile în calea dezvoltării noastre politice și culturale. Astfel Șaguna venind în Ardeal, trebuia să ia lupta pentru emanciparea bisericii și reînființarea vechii noastre metropolii. Greutăți întâmpină el atât la Români, cât și la Sârbi. În 3 Iunie 1847 scria el mitropolitului sârbesc următoarele: «Eu am puțină speranță de a fi ales aici, deoarece multe elemente sunt împotriva mea și nici nu pot să cred, că se va concede bisericii noastre aproape ruinată, să ajungă în mâinile sănătoase ale unui arhiepiscop conștiințios, ca s'o restaureze din nou. Eu am venit bucuros aici, dar cu mult mai bucuros mă voi întoarce înapoi». Soarta voii însă altfel și Șaguna rămase, ca să ia în mâinile sale conducerea bisericii noastre, care fu restaurată pe deplin.

Comemorarea acestei însemnate zile în istoria bisericii noastre, dacă nu ne-ar fi împedecat vremea de grea cumpănă, prin cari trecem, ar fi fost datoria noastră s'o prefacem într'o adevărată sărbătoare națională, în care s'ar fi putut cerceta progresele realizate de noi în acești cincizeci de ani din urmă. Cu acest prilej am fi putut înregistra multe succese îmbucurătoare, câștigate între marginile puternicei noastre organizații bisericești, dar am fi putut scoate iarăși la suprafață și multe din problemele nerezolvate, ce ni-au rămas moștenire din epoca mitropolitului Șaguna. Vremea se strecoară încet și îngroapă multe din ideile noastre, cari ar trebui să fie amintite cel puțin la aceste ocazii.

Dr. S. Dragomir.

Precum pătrunde lumina soarelui în boltitura întunecoasă, astfel aduce și Mântuitorul, pe care mi l'am închipuit predicând în mijlocul unei comunități religioase, lumina evangheliei în bezna inimilor omenești.

Fritz von Uhde, pictor.

ÎNTRUDUCEREA LUMINĂRILOR DE CEARĂ ÎN BISE- RICILE NOASTRE.

În congresul național-bisericesc ordinar, ținut în anul 1912, deputatul congressional Gh. Sârbu face următoarea propunere:

Măritul congres să îndrume arhidieceza și eparhiile sufragane, ca fiecare să se îngrijască, pe calea librăriei sale, ca comunele bisericești din întreaga mitropolie să se provadă, în mod obligător pentru trebuințele sf. biserici și a celor împreunate cu deosebite slujbe dumnezești, cu lumini de ceară, în cazul cel mai rău și cu de cele de stearină veritabilă, pncntrucă luminile de păcură, care de câțiva ani sunt în circulație, sunt neestetice și stricăcioase sănătății atât pentru credincioși, cât și mai vârtos pentru fețele bisericești.»

Propunerea deputatului Gh. Sârbu se dă Consistorului mitropolitan spre competență rezolvare.

În legătură cu această propunere, care nu știm cum va fi rezolvită (decumva nu va avea soarta altor propuneri), vom arăta însemnătatea simbolică a luminărilor în biserica noastră ortodoxă, mai departe cum a fost rezolvită această chestiune de alte biserici ortodoxe, cum s'ar putea rezolvă la noi și care ar fi câștigul moral și material ce ar rezultă din introducerea luminărilor de ceară în bisericile noastre.

I.

În biserica noastră ortodoxă aproape toate serviciile religioase în și afară de biserică se îndeplinesc folosindu-se și anumite obiecte cari servesc ca podoabă și decor. Pe lângă frumuseța și pompa externă ce o împrumută serviciilor religioase diferitele obiecte prescrise — ele reprezintă totodată și o semnificație simbolică și istorică. Începând dela fumul de tămâie și sfârșind cu sftul potir, toate obiectele din biserică și dela diferitele servicii religioase cuprinse sub numirea de utensilii, ornate, vase etc. își au însemnătatea lor simbolică și istorică, evocându-ne în memorie întreagă legea veche și nouă cu toate momentele de însemnătate.

De astădată ne vom ocupa cu însemnătatea și introducerea luminărilor de ceară în bisericile noastre.

Din cele mai vechi timpuri biserica creștină a orânduit ca atât cultul divin cât și alte servicii religioase să nu se săvârșiască fără *lumină*, fie aceea din unt de lemn sau din luminări de ceară. În catacombe, unde se adunau primii creștini de frica și persecuțiunea păgânilor, se foloseau luminări atât la săvârșirea sfintelor taine cât și la consfătuirile ce le țineau.

Lumina produsă din unt de lemn și ceară curată, simbolizează pe Isus Hristos, care e adevărata lumină. Această lumină se produce, mai bine zis, ar trebui să se producă numai din ceară curată și din unt de lemn, deoarece albină a fost considerată ca simbolul virginității și al curăteniei, iar untul de lemn, ca expresiunea vindecărei și a abundenței. «Iar unt de lemn aducem în chipul milii cei dumnezești, iar ceară ca ceiace este adunată din mii de flori întru al nostru prinos desăvârșit și întru jertfă de cătră toți». ¹

Folosirea de luminări la servicii o aflăm încă pe timpul apostolilor. «Iar la întâia zi a săptămânei, fiind adunați învățăceii să frângă pâne, Pavel, având a purcede a doua zi, vorbiă cu dâșii și și-a prelungit cuvântul până la miezul nopții. Și erau multe luminări în foisorul unde erau adunați»... ²

Luminările de ceară au fost întrebuințate pe deoparte pentru înțelesul simbolic pe care îl cuprinde substanța din care se fabrică, de altă parte pentru însemnătatea ce reprezintă ca formă și număr, mai departe pentru lumina ce produc — simbolizând pe însuși «lumina lumii care luminează pe tot omul ce vine în lume».

Deși sunt deajuns să ardă și numai 2 luminări, sau chiar și una pe sfta masă — totuș de obicei se aprind atât în altar cât și în biserică cu mult mai multe. «Drept aceea ca într'un cer văzut, adecă în biserică ca niște stele sunt luminile. Și încunjurarea luminilor arată tăria ceriului și planetele. Încă și alte candelă aprinse se pun și unele în chipul stâlpului de foc celui de demult, ca niște stâlpi și drepte, iar altele în chipul rugului, iar altele în chipul căruții cu care s'a suit Ilie, și unele sunt cu 3 lumini pentru Troiță, precum sunt tricherile, iar altele cu 7 lumini după numărul darurilor, iar cele 12 lumini pentru

¹ Simeon Tesaloniceanul, Dialoguri, pag. 387.

² Faptele Apost. c. 20 v. 8.

ceata apostolilor, în mijlocul cărora stă o lumină mai înaltă în chipul luminei cei mari a lui Isus Hristos. Iar este și dicher, adecă cu 2 lumini, arătând cele 2 firi ale lui Isus Hristos, și sunt lumini și câte una prin biserică, care putem să zicem că sau pe Troiță arată că este una, sau și pe vreunul din sfinți la care s'au pus»...¹

Deoarece luminările se aprind și ziua în biserică, aceasta nu se face de a împrăștiă întunerecul care și așa ziua nu există, ci pentru a arată lumina și căldura internă de care trebuie să fie pătruns creștinul în urma învățăturilor și cuvântului lui Dumnezeu, dupăcum ne spune prorocul David: «Cuvântul tău Doamne este lumină, care mă luminează și îndreptează pașii mei pe calea virtuții».

În atribuțiunile atât de variate ce se găsesc în rugăciunile și cântările bisericii noastre cu privire la persoana Mântuitorului Hristos, atributul lumină îl aflăm în nenumărate locuri. Isus este «soarele dreptății»... «Lumină fiind Hristoase luminează-mă întru tine»... «Dătătoriule de lumină Doamne trimite lumina Ta și luminează inima mea»... «Lumina lui Hristos luminează tuturor». Acestea sunt tot atâtea atribuțiuni cari privesc nu numai pe Mântuitorul Hristos ca fire dumnezeiască și omenească, ci sub cuvântul lumină ca atribut, înțelegem, că toată activitatea, toate minunile săvârșite, toate învățăturile lui Hristos au fost lumină, pentru că «Isus e lumina cea mai presus de toate luminile». Că de fapt lumina simbolizează pe Mântuitorul Hristos ne dovedește îndeajuns și canonul apostolesc care oprește pe creștin a duce acest simbol la altarul păgânilor, cari nu cred în Hristos și învățăturile lui. «Dacă vreun creștin ar aduce unt de lemn la altarul păgânilor sau în sinagoga Iudeilor, în sărbătorile lor, sau luminări ar aprinde — să se afurisiască».²

Fiind pe deplin documentat că lumina simbolizează pe Mântuitorul Hristos, materia din care se produce acea lumină încă trebuie să fie curată, căci jertfa adusă de creștin numai atunci e primită când inima și jertfa sunt curate.

¹ Simeon Tesaloniceanul, pag. 183.

² Can. 71 apost

Ce privește materia din care e a se fabrică luminarea, aceea e ceara curată de albine, căci aceasta înfățișează curăția și neîntinăciunea jertfei ce se aduce Domnului.

II.

Dacă cercetăm bisericile noastre, vom găsi, ce e drept, în fiecare luminări, dar în cele mai multe locuri, ba aproape fără excepțiune luminările ce se folosesc sunt fabricate din alte substanțe, ca parafină, stearină, săpun, ceam, său, rășină etc. Prin folosirea astorfel de luminări se păcătuiește contra ideii religioase, contra sănătății credincioșilor și în contra podoabei bisericilor. Aceste luminări produc un fum nesuferit, strică aerul în biserică, nimicesc odoare și mai presus de toate interiorul bisericii, afumând păreții și pictura bisericei «singurele monumente văzute ale artei strămoșești».

Credincioșii sunt constrânși a cumpără luminări dela fabricanți străini, cari necunoscând ritul și obiceiurile bisericii ortodoxe, pun în vânzare tot felul de luminări, numai de cele bune nu. Adevărat este că luminările fabricate din ceară curată sunt cu mult mai scumpe ca cele fabricate din alte substanțe și astfel fabricanților le convine cu mult mai bine a face negoț cu luminări mai ieftine, ba mulți nici nu au în depozit luminări de ceară curată. Câți bani adună acești fabricanți străini dela credincioșii noștri pentru luminările ce duc la biserică, apoi cât câștigă revânzătorii — nici imagină nu ne putem.

Sunt puține, foarte puține bisericile noastre ortodoxe cari ard numai luminări de ceară curată. În general, în parohiile mai mici se aduc la biserică puține luminări, în consecință și aprind mai puține. Cu toate acestea, atât în parohiile mari, cât și în cele mici bisericile se ruinează în interior pe urma fumului produs de multele sau puținele luminări falsificate. Unde se ard luminări mai multe, prin introducerea luminărilor de ceară curată s'ar reduce încâtva numărul de până acum, fiind mai scumpe acestea, în schimb ar fi scutite bisericile de fumul neplăcut și s'ar conserva mai bine pictura și alte podoabe interne. Unde se ard mai puține luminări, introducând luminările de ceară curată s'ar obicinui credincioșii să ducă numai de cele curate, realizând biserica un cât de mic câștig, care până acuma și așa nu-l avea.

Ici-colo prin stăruința preoților s'a monopolizat și la noi vinderea luminărilor din partea bisericii, chiar și a celor falsificate, sau numai a acelor, realizând biserica un profit oarecare, augmentând astfel fondurile parohiei, sau înființând altele nouă cu meniri speciale, ca înfrumsețarea bisericii etc. Prin această procedură scopul ce-l urmărim e numai pe jumătate ajuns.

III.

Nu numai în bisericile noastre de aici constatăm cele de mai sus, ci și în alte biserici ortodoxe. În România rezolvarea acestei chestiuni, adică introducerea luminărilor de ceară curată, s'a început de multă vreme, dar abia de curând s'a putut ajunge la oareșcare rezultat, și acela numai în parte. Chestiunea introducerii luminărilor de ceară curată în biserica ortodoxă din România s'a desbătut mai întâiu în sfântul Sinod, în sesiunea din 1873. În sesiunea din anul 1874 sinodul adoptă un «regulament despre procurarea luminărilor de ceară». Redăm câteva puncte principale din acest regulament:

În fiecare județ se angajează câte un fabricant de luminări, cu îndatorire de a procura luminările trebuitoare la toate bisericile din județ, luminările vor fi fabricate din ceară curată și fără nici o amestecătură. Prețul atât al luminărilor de ceară albă cât și pentru cele de ceară galbenă se vor fixa prin contract.

Toți episcopii bisericilor vor fi datori a cumpăra luminările trebuitoare la biserici numai dela fabricantul contractant.

Dacă între luminările aduse de creștini vor fi de cele false, de alte fabricațiuni și aprinzându-se la icoane ar produce fum, s'ar topi sau muiă, îndată să le stingă și să se lapede ca netreb-nice și contrare demnității religiunii, asemenea jertfei lui Cain, pe care Dumnezeu a reprobato.

Episcopii bisericilor sunt datori totdeauna a avea la sine în depozit tot felul de luminări ce se întrebuințează în biserică spre a fi la dispozițiunea evlavioșilor creștini, procurate dela fabricantul angajat după dispozițiunile de mai sus.

Regulamentul schițat a rămas pe hârtie numai, fără să se ajungă scopul proiectat, iar chestiunea introducerii luminărilor de ceară curată s'a amânat pe multă vreme. Pentruce nu a avut rezultatul dorit dispozițiunile de mai sus vom vedea mai târziu,

deocamdată să urmărim fazele principale prin cari a trecut această chestiune în România.

Mai târziu s'a ales o comisiune, care în principiu a decis «înființarea monopolului atât pentru fabricarea cât și pentru vânzarea luminărilor bisericești», stabilind și locul pentru două fabrici, la două mănăstiri. Eventualul venit curat să serviască la salarizarea servitorilor bisericești. Toată lumea s'a însuflețit și a aprobat înființarea monopolului. Unii vedeau în înființarea monopolului profitul curat din care s'ar putea binișor ajutură preoțimea; alții vedeau redeșteptarea culturei albinelor punând pe preoți în pozițiunea de a se ocupa ei singuri cu vechea și drăgălașa lor prisacă sau stupină și a propagă apicultura între enoriașii lor; unii găseau în înființarea monopolului o îmbunătățire morală a clerului, fiindcă va da de lucru nu numai preoților, dar mai ales monahilor și monahiilor; alții iarăș așteptau cu drept cuvânt ca prin monopolizarea luminărilor, pe viitor vor fi scutite bisericile, pictura, odoarele etc. de ruina la care sunt expuse prin fumul produs de luminările falsificate; în fine chiar și pentru credincioși va fi un bine, fiind cruțați de a respira aerul nesănatos produs de luminările de până acum.

Prin înființarea monopolului propus de comisiune, vechii fabricanți de luminări își vedeau existența periclitată și astfel au înaintat jalbe la minister, unii cerând ca statul să le răscumpere spesele avute cu introducerea diferitelor mașinării și alte multe, încât înființarea monopolului a rămas chiar până în ziua de astăzi numai o dorință și totodată singurul mijloc eficace de a rezolvă chestiunea aceasta atât de importantă.

Rezolvarea introducerii luminărilor de ceară curată într'o formă mulțămitoare și ducătoare la scop ar fi fost mai ușoară în România, întrucât biserica e ajutată de stat și astfel și în această chestiune financiarizarea din partea statului nu ar fi întâmpinat atâtea greutăți.

Felul cum astăzi se purcede nu va putea fi nicicând mulțămitor. Fapt e, că astăzi în România e permis a se arde în biserici numai luminări de ceară curată, acestea însă se pot procura de credincioși dela orice fabrică sau negustor, și întrucât preotul ar constată că nu sunt curate, le poate respinge. În faptă constatarea aceasta e foarte grea și câștigul ce l-ar fi putut re-

aliză biserica prin monopolizare, astăzi întră tot în punga diferiților fabricanți, cari introduc în luminările de ceară 5—20% parafină, fără nici o mustrare de conștiință sau teamă de a-i afla.

Dovadă eclatantă pentru cele afirmate ne este ordinul circular dat în anul 1913 de I. P. S. mitropolit primat al României, în care zice: «Având în vedere că, cu tot controlul ce se face pe baza legilor și regulamentelor trecute și actuale, ca luminările de ceară să nu mai fie falsificate pentru cultul nostru ortodox, totuș traficantii se strecoară în diferite chipuri și merg înainte cu fabricarea luminărilor false — cum se vede din adresa domnului ministru al cultelor, care numai în interval de 5 luni a pronunțat 175 decizii de condamnare contra negustorilor necinstiți». În ordinul circular, mitropolitul-primat stăruie ca, unde e posibil, mai bine să se introducă lumina electrică, cu adausul că «simbolul cel vechiu adecă luminările de ceară curată să nu lipsiască în nici un chip din biserici și anume dela sfântul altar, dela sfânta masă, dela sfântul jertfelnic și dela catapiteasmă». Dacă în România unde statul prin legi speciale stă și în această privință în ajutorul bisericii și totuș se fac transgresiuni, ne putem închipui ce e la noi și cum se falsifică nu luminările de ceară — căci de acelea nu sunt — ci cele deja falsificate!¹

Chestiunea introducerii luminărilor de ceară curată în România și ori și unde, se poate rezolvă numai dacă se declară monopolul, înființând lângă episcopii sau la mănăstiri fabrici, iar în biserici să nu fie permis de nicăiri a duce luminări, ci numai de cele procurate de biserică, fiind provăzute cu sigilul de lipsă. În cazul acesta e exchisă orice falsificare, iar câștigul ce ar rezultă, care prin monopolizare e sigur, s'ar putea folosi la multe din trebuințele bisericii.

Biserica ortodoxă din Rusia a rezolvat chestiunea aceasta cu mult mai practic. Monopolul introdus în Rusia, în ce privește luminările de ceară curată, există de peste o sută de ani, se administrează de biserică și este ocrotit prin legi imperiale. În Rusia nu este oprit comercianților angroșiști a speculă cu ceară brută, ci este oprit a speculă în detal cu vânzarea luminărilor trebuitoare în serviciile bisericești. Cine voiește să ducă luminări la

¹ Vezi Bis. ort. a. XXVI, p. 1171 și 1247.

biserici, trebuie să le cumpere dela biserică, unde epitropia are totdeauna depozitul necesar de luminări, de orice mărime se cere după uzul bisericii. Fiecare episcopie întreține o fabrică de luminări și împarte la bisericile din eparhie, solvind epitropia bisericilor prețul luminărilor. Epitropiile bisericesti pun în vânzare acele luminări și, isprăvindu-le, procură altele dela fabrica episcopiei. Epitropia vinde luminările cu un mic profit față de cum le plătește la episcopie. Resturile ce rămân din luminările ce se ard, se duc înapoi la fabrică și în raport cu cantitatea lor, primesc tot atâtea chilograme de luminări întregi. Acesta ar fi cel dintâiu avantaj și câștig pentru biserici. Al doilea câștig este că au la dispoziție numai luminări de calitate bună. O parte din câștigul realizat atât de fabrică cât și de bisericile parohiale se administrează la centru pentru augmentarea fondului general bisericesc, restul din câștig se folosește pentru întreținerea bisericilor parohiale. Ne putem închipui pe lângă câștigul moral — aceasta fiind ținta noastră — ce profit material rezultă pentru număroasele biserici din Rusia din monopolul introdus în forma descrisă.

Uzul de a vinde luminări în biserici, e vechiu în biserica Răsăritului. Există la Greci, la Bulgari, la Sârbi sub numirea de *Pangar*. El constă în aceea, că capetele de luminări ce se consumă în biserici, fie cumpărate, fie aduse ca prinos, se schimbă la fabricanții de luminări și în locul lor primesc altele întregi, cari cu ceva spor la preț se vând iarăș spre trebuințe religioase. Luminările de ceară întrebuințate atât în România cât și în Rusia se deosebesc de alte luminări chiar și în privința formei — spre deosebire de luminările ce le folosesc alte biserici străine de ritul nostru.¹

IV.

Dorind a introduce și în bisericile noastre luminările de ceară curată, va trebui să ținem seamă și să ne orientăm după felul cum s'a urmat cu deslegarea acestei chestiuni în bisericile ortodoxe din România și Rusia. Am văzut că în ce privește România, lăsându-i-se creștinului deplină libertate a aduce luminări de ori și unde, cu condițiunea ca să fie de ceară curată și ne-

¹ Bis. ort. a XII. p. 584.

putându-se controla pe cale directă fabricarea acelora, scopul intenționat s'a putut ajunge numai în parte, deși un fapt trebuie să nu-l perdem din vedere, că în România, în asemănare cu împrejurările noastre, statul e mâna dreaptă a bisericii și că toate deciziunile luate de sfântul Sinod chiar și în alte privințe de ordin secundar, în executarea lor biserica e sprijinită direct de puterea executivă a statului.

În Rusia s'au apropiat de-a binele de rezolvarea norocoasă a acestei chestiuni, pentru că o condiție sine qua non este, numai monopolizarea din partea bisericii.

La noi introducerea luminărilor de ceară curată și fabricarea acelora va da de alte greutateți, cari nu le-am aflat în bisericile din România și Rusia. La noi nu vom întâmpina opunere din partea fabricanților, întru cât nu avem nimic comun cu ei, nu avem contracte și nici considerație deosebită nu putem avea, întru cât aproape toți sau chiar toți sunt străini de credința și naționalitatea noastră.

Constatăm și la acest loc ca o urmare firească a celor arătate până aci că, dorind a introduce în bisericile noastre luminări de ceară curată, aceasta se poate ajunge numai monopolizând biserica însași fabricarea acelora. Se înțelege de sine, că mai întâiu va trebui prin oameni chemați a aduna toate datele necesare din cari apoi se va putea calcula până în amănunte, dacă de fapt se rentează sau nu monopolizarea din partea bisericii.

Preaveneratul Consistor arhidiecezan dorind a rezolva norocos această chestiune, va trebui să ordone adunarea mai multor date necesare, ca bază a continuării a acestei afaceri. Având la dispoziție numărul bisericilor ortodoxe din întreaga mitropolie — pentru cazul că s'ar lua în combinație și diecezele, ceeace ar fi și mai corect, — de circa 2000, prin organele subalterne în formă de chestionar să se adune dela toate bisericile următoarele date: 1. Numărul chilogramelor de luminări, câte se ard anual sau media a 3 ani, luându-se minimul posibil. 2. Cât costă aceste luminări? 3. Cât venit are biserica din vinderea resturilor de luminări? 4. Cât venit are biserica și de câți bani procură anual luminări în cazurile unde însași le cumpără și le vinde? 5. Ce cred preoții și comitetele parohiale: s'ar rentă mo-

nopolizarea și, în cazul înființării unei fabrici, sunt aplicați a subscrie acții pentru adunarea capitalului necesar și circa cât?

Având aceste date și altele de cari ar fi încă lipsă, să se constate prin oameni de specialitate în fabricarea luminărilor, cât ar costă instalarea unei fabrici cu tot ce se cere, cu ce preț s'ar putea vinde de fabrică luminările, și cât s'ar recere în ce privește financiarizarea acestei întreprinderi. Toate calculațiunile să fie cât se poate de reale, exagerările sunt cu urmări fatale în întreprinderi. Financiarizarea, în caz de monopolizare, e posibilă pe două căi: sau s'ar adună capitalul necesar prin subscriere de acțiuni din partea bisericilor și a preoților și a altor factori chemați, sau una din institutele noastre ar pune la dispoziție capitalul necesar, fie întreg sau numai o parte. Ne cugetăm în primul loc la banca «Lumina».

Chestiunea introducerii luminărilor de ceară curată, precum și monopolizarea din partea bisericii ar trebui dată unei comisiuni care, în frunte cu un om de specialitate, să se ocupe amănunțit, ca nu cumva în urmă să regretăm pasul făcut. Această comisiune sau P. V. Consistor ar putea apoi trimite câțiva preoți în România ca să studieze cum sunt fabricile lor, cum se manipulează, făcând un raport amănunțit, după care să ne putem orienta. Personalul de lipsă la fabricarea luminărilor și pentru conducerea agendelor împreunate cu această afacere s'ar putea recruta din preoții disponibili d. e. văduvi și alții, apoi din elevii seminariilor noastre.

Am ajuns cu cele până aci zise la partea ultimă și anume: introducând luminările de ceară în bisericile noastre și monopolizând vinderea acestora în forma amintită mai sus, care ar fi profitul moral și material?

Rezultatul moral l-am amintit la început și cred că nu mai e lipsă să insist mai deaproape, doar atâta că prin introducerea luminărilor de ceară curată am îndeplini în primul rând prescriesele bisericii noastre, a canoanelor și ritului, delăturând jertfa necurată; am cruță monumentele de artă, odoarele, pictura și tot ce avem mai scump în bisericile noastre; am cruță sănătatea credincioșilor și preoților; mai departe am avea de unde procura luminări de ceară, căci astăzi nu ști unde să te adresezi. Chiar și în biserica catedrală din Sibiu, unde avem o pictură atât de frumoasă și alte multe obiecte de mult preț, nici chiar cele câ-

teva luminări ce se aprind nu sunt din ceară curată, neavând de unde să se procure.

Ce privește profitul material nici acesta nu ar fi puțin. Pe lângă o bună și cinstită administrare, am toată speranța că s'ar rentă monopolizarea prin înființarea unei fabrici. Fiecare biserică ar procura dela fabrică o cantitate oarecare de luminări, solvind prețul anticipativ din fondul bisericii, le-ar vinde prin epitropie cu ceva crescământ după împrejurările locale. Crescământul acesta ar fi primul câștig material pentru biserică, al doilea, biserica ar trimite înapoi la fabrică resturile de luminări, primind în schimb tot atâtea chilograme de luminări întregi, acestea le-ar vinde mai departe realizând un profit destul de frumos. Am cunoștință că ici-colo s'a făcut încercări de unele biserici monopolizând vânzarea luminărilor de parafină și stearin, adică biserica le cumpără și le vinde ceva mai scump, iar credincioșii sunt obligați a lua luminări numai dela biserică. În felul acesta în decurs de câțiva ani s'a adunat sume frumoase pentru înfrumșetarea bisericii.

Cu profitul ce ar realiza bisericile noastre, pot augmenta sau fondul bisericii, sau înființând noi fonduri ca, de înfrumșetare, de salarizare a servitorilor bisericii etc. după trebuințele locale, în fine sunt prea multe lipsurile și prea mare sărăcia, ca să nu avem ce face cu eventualul profit.

În cazul înființării unei fabrici de luminări de ceară, toate bisericile ar fi obligate a introduce și a le procura numai dela fabrica episcopiei. Pe lângă o studiere temeinică a chestiunii și prin un interes din partea tuturor, monopolizarea și înființarea unei fabrici de luminări de ceară curată, ar fi o binefacere morală și materială.

Ar fi bine ca și alți preoți să-și spună părerea în chestiunea aceasta.

Emilian Cioran,
preot.

Cu venerațiune mă proștern înaintea figurei Tale nobile, Tu capul și întemeietorul unei împărății cu scopuri atât de mari, cu principii atât de simple și vii, cu motive atât de puternice și de un cuprins atât de larg, încât sfera acestei vieți pământești îi apare prea îngustă. Nicăiri nu întâlnesc în istorie o astfel de revoluție, care, trezită în liniște și propagată prin mijloace atât de slabe în mod minunat, a avut efecte încă neprevăzute pretutindenea pe pământ.

Herder, Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit.

EPISCOPUL UNIT AL ARADULUI IOANICHIE MARTINOVICI 1710—1721.

Timpul când s'a așezat primul episcop ortodox în Arad și cine a fost acel episcop, din lipsa de documente azi nu se poate încă ști cu deplină siguranță.

Unii țin, că episcopul sârbesc al Timișorii, Isaia Diacovici, de vremece până la anul 1716 Timișoara eră în mâna turcilor, rezidă la Becicherecul-mare și la 1706 și-a mutat sediul la Arad.

Mai verosimilă e părerea celor cari susțin,¹ că primul episcop ortodox cu locuința în Arad, a fost Ioanichie Martinovici. Acesta a episcopit în intervalul dintre 1710—1721. El e cunoscut și sub numele de botez Dionisie. La popor e cunoscut sub numirea scurtă, de *vlădica «Ionică»*.

Înainte de a îmbrățișa unirea se dovedise ca inimos prelat ortodox. Din o anchetă, ținută după tot formalismul la 16 Februarie 1750, aflăm că partidul uniților pe la 1712 își acaparase biserica din Velența. După lungi și repetate încercări în sfârșit ortodocșii își acvirează un intravilan și o modestă casă, lângă valea Peța, pentru lipsurile lor sufletești. Arhiereul Martinovici vesel și numai de atâta ispravă, grăbește încă în acelaș an (1712) la Velența (Katonaváros, Ujváros, Ráczváros, Olaszi) spre a binecuvânta în persoană noua casă de rugăciune.

Protopopul mare Ioan Pap din Oradea a intervenit îndată la scaunul episcopiei latine, de care se țineau pe acel timp românii uniți, și Mihai Kebell, locotenentul episcopului latin, izgonește pe Martinovici din Oradea catolică, iar pe «sârbii și grecii» lui Martinovici, îi globește cu 12 până la 20 fl.²

Trebue, că și profesorul Grama din Blaj,³ tot numai la acești doi—trei ani dela începutul păstoririi lui Martinovici se raportase când susținea în 1884, că Martinovici a turburat și în continuu a desmântat pe românii bihoreni dela unire; pentru că se știe pozitiv, că în anul 1713, în capela fortăreții Orăzii-mari episcopul arădan a făcut mărturisirea credinții catolice.

Un document latinesc scris pe la 1758, de preotul din Cordău, Grigorie Csillagházy, (acesta a fost mai nainte preot latin și de silă, împreună cu alții, a trebuit să treacă la ritul român⁴ atestă,

¹ Fábian Gábor «Aradvármegye leirása» Buda 1835 I. p. 133. Pesty Frigyes «Szövényi bántág» I 354.

² Arhiva comitatului Bihor Nr. 2, fascicolo VII, anul 1749, în «Răvașul», Cluj 1909 p. 490 cu nota 7 și «Cultura Creștină», Blaj 1914 p. 309—310, cu nota 1 de Stef. Tășiedan.

³ Dr. Alexandru Grama «Istoria bisericii românești unite cu Roma». Blaj, 1884 pag. 163.

⁴ «Cultura Creștină» I. c. pag. 262 și 269.

că a existat «scrisoarea mânei lui Martinovici, de dato 26 Decembrie 1714, în carea numitul episcop, chiamă de mărturie pe preasfânta și nedespărțită Treime și toate corurile îngerești, că dacă i-ar stă în puțință în răstimp de o zi i-ar aduce pe toți shismaticii în sinul sfintei Biserici».

Tot în această hârtie întreabă Martinovici pe Kebell ce sumă voește să-i acoarde dela comunitățile bisericesti și dela preoți.¹

Conform tipicului bisericii catolice, nou convertitul arhiereu, avea să fie deslegat de censurile și pedepsele bisericesti, drept aceea papa Clement al XI, prin rescriptul său din 27 Maiu 1715, încredințează pe primatul din Strigon, principele August de Saxonia,² ca personal, ori prin un delegat să împliniască acest ceremonial. Primatul a delegat apoi pe vicariul Kebell.³

Altcum cu un an încă înainte de asta, Kebell, cu scrisoarea sa din 24 Iunie 1714 înștiințase deja pe stăpânul său Emeric comite de Csáky, nou numitul episcop al Orăzii, care, ca neîntronat, petrecea la Szepesmindszent, cumcă Ionică Martinovici episcopul Aradului a primit unirea.⁴

În 19 Iulie 1725, canonicul Paul László, arhidiaconul diecezei latine Orăzii-mari, pentru enoriașii de rit grecesc, promovând episcopului cardinal Csáky, sumarul vizitelor canonice, făcute la anii 1724 și 1725, în comitatul Bihorului, referază în acel act, că Martinovici, s'a unit pe ascuns «Episcopus Aradiensis lonyika clancularie unitus.»⁵

Cu privire la motivul și sinceritatea trecerii lui Martinovici, scriitorii nu se unesc în păreri.

Analele contimporane manuscrite ale iezuiților din provincia Austriei, la anul 1720 au fixat următoarele:

« și mare mângăere a adus acelaș misionar al nostru, reverendisimului domn Ioanichie Martinovici, episcop unit al bisericii orientale de rit grecesc al Ineului și Aradului, carele cu onoare mare și cu multă bunăvoință a primit pe părintele; l'a consultat despre întrebările mai de căpetenie ale credinței, destăinuindu-i toate secretele și i-a primit explicările înțelepte din teologie, l-a cuprins mare bucurie, că a dat în sfârșit peste

¹ În Arhiva epp. unit din Oradea la Nr. 280 se află scrisoarea lui Csillagházy Miscellanea pag. 163—174 «Răvașul» l. c. pag. 490 nota 6 și pag. 491,

² Nilles «Symbolae». vol. II. Oeniponte 1885 pag. 604.

³ «Răvașul» l. c. 491, la Tășiedan e dtul bulei 29 Maiu 1715.

⁴ Hârtia lui Kebell în Arhiva parohială, respective episcopală din Szepesmindszent VII—289, *Bunyitay* Vince «Biharmegye óláhjai s a vallás unió» Budapest 1892 pg. 46 cu nota 2.

⁵ Sumarul în arhiva epp. latin din Oradea-mare «Visitatio ecclesiarum 1725 *Bunyitay* l. c. 45—46.

bărbatul, căruia îi poate încredința atât privilegiile neamului său, cât și ritul și sprijinul unirii.

Multe năcazuri a suferit acest episcop din partea alor săi schismatici răbeli, tot într-una i-a fost vieața primejduită și a dus lipsa celor ce se țin de casă, numai de aceea, pentru că e unit. Dar s'a însuflețit având mare speranță în Dumnezeu și recomandat eminentisimului domn general din Arad baron liber de Kosa, acum respiră, bucurându-se de protecția lor; vădită dovadă, că virtutea se poate asupri, dar nu se poate nimici». ¹

Mihai Munteanu, fost secretar episcopesc la Vulcan, în scurta sa istorie a dieceziei Orăzii-mari, publicată în șematismul diecezan din 1845, apoi din 1864, susține, ² că «Martinovici singur numai de aceea a mărturisit credința catolică, ca să aibă prilej a trage la sine pe românii supuși episcopului latin al Orăzii-mari și că Martinovici a fost unit numai la aparență (ad speciem) ce se probează cu aceea, că acest Martinovici a fost tolerat și pe mai departe în episcopatul arădan și apoi un alt urmaș al lui episcop neunit arădan Vichentie Ioanovici, în puterea succesiunii, a pretins să deprinză și el acea jurisdicție în comitatul Bihorului, pe care a avut-o antecesorul episcop Martinovici prin care fapt alui Martinovici, s'a pricinuit în comitatul Bihor schisma românilor dela biserica romano-catolică». ³

Tot de aceasta socotință e și episcopul Dr. Szilágyi. ⁴ Dar îi combate episcopul Șaguna, ținându-l pe Martinovici «mic la suflet și slab în convingerea sa religioasă». ⁵

Lui Șaguna îi secundează și d-l Tășiedan, dar nu se pronunță răspicat. Pare însă, că totuș ar înclina în partea celor cari țin trecerea de sinceră: «ne aflând încă vremea potrivită pentru de a aduce și pe ceilalți arădani și bihoreni la unire, a tăcut și în tăcerea asta la ajuns moartea, zădărnindu-i toate planurile». ⁶

Scriitorul ungar ⁷ și cel din «Revista Teologică» ⁸, nu se declară în nici o direcțiune. Eu încă sunt așa, nu știu gâci adevărul.

¹ Nilles ibidem 604 în versiunea română a «Revistei Teologice», Sibiiu II 1908 pag. 201. Manuscriptul e în Viena în biblioteca palatină Nr. 12, 162. Secția nu e indentată.

² Că Muntean e autorul și nu Dr. Jos. Szilágyi epp. Orăzii cum credeă Nilles ibid 604, dovedește Petru Maior la *Cipar* «Acte și Fragmente» Blaj 1855 pag. 163, 164 și 169. Muntean a fost multă vreme prof. de filozofie în Blaj, «și neputând acolo nici o mângăere nădăjdui, după multa sa scolastică trudă, trecu la Oradea-mare». La Oradea lui Vulcan se oplozau pe vremi toți năpăstuiții.

³ «Schismaticus» din anul 1864, pag. 15—16.

⁴ Iosif Pap Selăjan «Scurtă istorie a credinței românilor». Blaj, 1845 pag. 54—55.

⁵ Andreiu baron de Șaguna «Istoria bisericii ortodoxe», Sibiiu 1860. Tom. II pag. 222, în ediția germană pag. 153—154.

⁶ «Răvașul» 1909 pag. 491.

⁷ Bunyitay o. c. 46.

⁸ «Rev. Teologică», l. c. pag. 200.

Trebuie descoperiri nouă spre a se putea forma o judecată fundată. Dar și până atunci, e și rămâne cert, că unirea lui Martinovici s'a făcut pe ascuns și că cu dânsul s'au unit preoți și popor mult, pe cari Martinovici i-a încredințat episcopului și vicariului din Oradea-mare.¹ O bună vreme apoi lumea din afară n'a avut nici o cunoștință despre această trecere. Numai în chipul acesta ne putem explica faptul istoric, că Martinovici, cât timp a viețuit († 25 Oct. 1721) nu a fost înlocuit cu alt episcop.

La ordinul consiliului locutenențial din 14 Iulie până în 25 August 1727, s'a ținut la fața locului o anchetă, în cauza turburărilor bisericești din cuprinsul «țării Bihorului». S'a luat interogatorul alor 28 preoți și 2—3 laici.²

Din depunerile mai multora aflăm, că Martinovici a hirotonit la Arad întru presbiteri pe: Teodor Popa din Ghetea; acestuia protopopul său nu a voit să-i dea voie să călătorească la Arad spre a fi hirotonit.

În scurt timp după aceasta Mihai Pap din Soldobaj, cu învoirea vicariului Kebell, încă a mers la Martinovici în Arad, unde fu sfințit întru presbiter.

Anul sfințirii nu se poate ști. Atâta se știe însă, că nu cu mult înainte de 1719, când fu hirotonit Petru Pap din Popeești și alți 12 inși.³

E de remarcat că Mihai Pap mai înainte a fost sfințit întru presbiter de episcopul ortodox român din Marmatia, Dosoftei Teodorovici. Martinovici însă nu a voit să admită valabilitatea unei astfel de hirotoniri. Mihai Pap, când fu a doua oară sfințit întru iereu, eră și a doua oară căsătorit, drept aceea, cum însuși spunea, a plătit pentru sfințire lui Martinovici 100 fl. Mihai Pap (Popovici) când s'a ținut ancheta din 1727, avea vârsta de 34 ani și cu dela sine putere s'a ridicat de protopop al Luncei.⁴ A fost un om plin de tot felul de vicii mari și din samă afară arbitrar.

În cele din urmă a fost lipsit de protopopie în meetingul din Széltállo, la Ianuarie 1727 și apoi trecut la unire.⁵

Precum peste tot în istoria frământărilor confesionale din Bihor, aflăm adeseori documente cari se contrazic, așa și referitor

¹ Nic. *Firu* «Biser. ort. română din Bihor în luptă cu unirea». Caransebeș, 1913, pag. 46—48 (43—44).

² Sumarul investigării în arhiva comit. Bihor, la Nr. 23 fascicolo VIII ex 1727 cu titlul «Inquisitio in negotio graeci ritus Praesa». La *Firu* l. c. 24, nota 1, și pag. 46 nota 1.

³ *Firu* l. c. 26, 29.

⁴ *Firu*, o. c. 26, 28, 29, 30 și 35.

⁵ «Răvașul» l. c. 495.

la protopopul Mihai Pap, dăm de o astfel de contrazicere. Dânsul adecă în *Ianuarie* și respective *Aprilie* 1727. a fost lipsit de protopopie. Din un document¹ descoperit mai nou, aflăm însă că în 22 Septemvrie 1727 împreună cu alți patru protopopi, Mihai ține o adunare în Olosăgul Orăzii-mari și se declară vicecomitelui comitatului Bihor, că e protopop ortodox: «Eu protopopul Mihai dela dunca (sic) cu toți preoții și cu biraele din toate satele împreună». ²

Un alt act din 17 Aprilie 1736, adresat primatelui din Strigon,³ îl arată pe Mihai încă tot protopop la Lunca, dar acum ca unit.⁴

După acest mic portret alui Mihai Pap, să ne întoarcem iarăș la vlădicul unit Martinovici.

Petru Pap din Popești, tot fără știrea lui Kebell a fost preoțit de cătră Martinovici. Cu acest prilej cam prin 1719, adecă cum văzurăm mai sus, dupăce deja protopopul Mihai Pap fusese hirotonit, au mai fost preoțiți alți 12 inși. Intre ei Procopie din Fegernic, bigam, pentru aceasta i-a plătit 15—16 floreni renenzi, apoi Ioan Pap din Aschilău fost și protopop înainte de 1727, la care timp el avea vârsta frumoasă de 75 de ani.

Intre cei 10 anonimi sfințiți cu această ocaziune, doi au fost jurații protopopului Ioan Pap;⁵ cari anume sunt aceștia, din hărțile aflătoare nu se poate eruă.

Petru Popa din Itău, Teodor Pap din Hususău (ori că din Săcădat), Vasile Pap din Varviz⁶ și Petru Pap din Ciulești, — cest din urmă a plătit taxa de 10 fl. — au fost preoțiți de Dionisie Ioanichie, Ionică Martinovici⁷. Pe Gavrilă Popa, preotul din Sârbi și pe doi fii ai preotului Mihai Popa din Feneriș, tot Martinovici i-a sfințit. Dela acești doi frați Martinovici a primit 12—15 fl. pentru hirotonire.

Mai sunt hirotoniți de cătră Martinovici preoții din Lunca: Gheorghe și Nicolae, protopopul Salontei Ioan Popa, paroh în Cefa, Dimitrie Pap din Sămicluș, Petru Pap din Sepiu, Petru Popa din Berechiu, Paul Pap din Irand, Ioan Pap din Cheresig și preoții din: Leș, Nojorid și Sântandrei.

¹ In arhiva comitat. Bihor, anul 1727, fascicola VIII, nr. 28; la *Firu* l. c. 19—22.

² Vas. *Mangra* în rev. «Biserica și Școala». Arad 1904, Nr. XIX, pg. 165—166.

³ *Nilles* ibid. 524—526, *Bunyitay* l. c. 48—50. Dr. Ioan *Ardelean* «Ist. diec. rom. gr.-cat. a Orăzii-mari», vol. II. Blaj 1888, pg. 9—10 și 76—77.

⁴ Se află în arhiva primațială din Strigon.

⁵ *Firu* l. c. 26, 29, 35, 39 și 45. Prota Ioan Pop spune că l-a hirotonit Teofil din Balgrad. Martorele Dim. Mihalovici (Galovici) zice, că Martinovici l-ar fi sfințit.

⁶ Anul hirotonirii nu poate fi 1726, căci Martinovici a murit încă în 1721. *Firu* 31.

⁷ *Firu* l. c. 37, 40, 30, 31, 32, 33, 35 și 38.

Mulți alți preoți din comitatul Bihorului și din comitatele vecine au primit darul preoției dela Martinovici. Mai ales dintre cei tineri. În părțile Papmezeului Martinovici a sfințit întru ierei subiecte puțin apte pentru alesul stat al preoției.¹

Despre Martinovici se mai știe că a călătorit des, chiar săptămâni întregi prin mai multe regiuni bihorene și prin Oradea-mare, a vizitat și consacrat biserici, a făcut vizite canonice și, ce firește că nu a putut rămâne, a încassat taleri.²

Intr'una din aceste călătorii apostolești a ajuns în mare conflict cu preotul protopop Gheorghe Pap din Câmpanii-de-sus, pe care vlădica înfuriat l-a amenințat cu destituire din oficiu. La ce protopopul curagios încă a fost gata cu răspunsul: «dacă eu nu voiu mai fi protopop, nici tu părinte, nu vei mai fi episcop».

Protopopul apoi s'a și ținut de cuvânt și în scurt timp a dat afară din tractul său pe episcop. Bietul Vlădică Martinovici însă nu a fost în stare să exauctoreze pe simandicosul de subaltern, care eră în fruntea protopopiatului și pe la anul 1727; când cu prilejul ascultărilor mari, face mărturisiri favorizatoare față de episcopul repausat deja de 6 ani — bagseamă după zisa «de mortuis nil nisi bene» — spunând că nu a ademenit pe nime să i-se supună, ci preoții cu toate satele, de bună voie au hotărât că, deoarece Sărbii sunt de o credință cu ei, așa dâșii, de vremece acum n'au episcop conațional, vor ascultă de vlădicul Aradului.

Strajnicul protopop din Câmpanii-de-sus însă nu s'a mulțămît numai cu izgonirea din circumscripțiunea sa, ci a grăbit la Oradea-mare și acolo a pârît pe Martinovici așa cum el a știut mai bine, la Mihai Bucsî, administratorul bunurilor catolice, یشانii (vătășeii) căruia întroduseră pe episcopul Martinovici în Bihor.³

A vestit în sfârșit despre toate astea și pe vicarul Kebell, cu care de altmintrelea Martinovici avusese și până aci mai de multeori neînțelegeri, când mai mici când mai mari.

În cele din urmă Kebell isbuti la episcopul Csaky, ca Martinovici să fie oprit pentru totdeauna de a mai pune piciorul în Bihor.⁴

Altele, privitoare la viața și faptele lui Martinovici, n'am aflat.

Gruia.

¹ Idem ibidem; 42, 43, 44 și 45.

² Id. ibid: 33, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45 și 48.

³ Id. ibid. 44.

⁴ Id. ibid. 42. *Tășiedan* l. c. 491—492. Actul în arhiva comit. Bihor.

O PREDICĂ DESPRE MILOSTENIE.

«Nu voiui ca spre a ușură pe alții voi să
fiți însărcinați». (Cor. II 8, 13).

Iubiți ascultători !

Predicând astăzi, în cursul acestui post, care are darul să ne pregătească sufletul pentru a întâmpina cu vrednicie sărbătoarea nașterii Mântuitorului nostru Isus Hristos, o fac, pentru a-mi ridica cuvântul în numele acelora, cari zgriburând de frig întind mâinile la porțile bisericilor și așteaptă milostenia noastră. Incuviințarea de-a predică nu mi-a dat-o nimeni altul, afară de binecuvântarea venerabilului nostru păstor de suflete, decât în-sași ciata celor mulți și fără nume a săracilor, iar aceasta nu mi s'a cerut nici prin cuvinte, nici prin o împreună hotărîre pe care ar fi luat-o ei, nici printr'o rugare făcută în scris către mine, ci numai prin înfățișarea lor atât de tristă, atât de jalnică, și atât de izvoritoare de milă... Căci trecând piața dela un colț la celalalt și ulițele înguste ale orașului nostru, și urcând treptii acestei sfinte biserici pentru a pătrunde în lăuntru ei, am zărit o mulțime de cerșitori; unii zăcând, iar alții stând în picioare, unii lipsiți de lumina ochilor și cu ploapele înroșite, iar alții fără de mâni; unii cu picioarele umflate și pline de răni învechite, ce nu se pot vindeca; iar alții tușind, cu piepturile desfăcute și bolnave; am văzut, mai departe, ostași, venind de pe câmpurile de bătae, zdrobiți de oboseală și de gloanțe, zărindu-le mai cu seamă acele părți ale trupului, cari au, din pricina stării lor de boală, mai multă nevoie de un învăliș ocrotitor împotriva frigului de iarnă... Sosind aici, am cugetat, că m'aș face vinovat de împietrirea inimei în fața acestei priveliște zguduitoare, dacă nu v'aș vorbi despre durerea lor și n'aș proba să vă smulg din suflet prin câteva cuvinte, compătimirea și mila față de ei. Căci afară de cele amintite mai sus, iată însuși anotimpul de iarnă în care trăim și vremile de răstriește, mă silesc să glăsuesc astăzi. Asupra împărțirii de milostenie s'ar putea predică totdeauna, căci și noi avem lipsă așa de mult de milostenia Tatălui nostru ceresc, totuși, pe frigul acesta amarnic, socot, cu deosebire de folos a spune ceva despre frumusețea și despre folosul ei. Din pricina aceasta voiui cuvânta azi, mai mult decât oricând, cu o deosebită mulțumire sufletească. «Milostenia», zice sfântul Ioan Crisostomul, «este un lucru despre care ar trebui să vorbiască fieștecare predicator fără preget, pentru a nu cădea sub învinovățirea uitării uneia din cele mai sfinte datorințe ale sale». Este în adevăr vrednic de știut, că între toate cuvântările ținute de acest mare

părinte al bisericii, nu cunosc una singură, în care să nu se găsească puternice îndrumări pentru binefaceri, întocmai ca și când milostenia ar fi legea și cuprinsul cel mai de seamă al credinții noastre creștinești. N'am darul acestui mare și neasămănat apărător al văduvelor și orfanilor, nici avântul cugetării și bunătatea simțirii lui. Totuș, cerând darul de sus, îmi înalț inima și gândul, închinându-le aceloră, cari tremurând de frig și bolnavi, așteaptă cu atâta dor înaintea bisericii: mila, îndurarea și ajutorul nostru!...

Judecând noi pe săraci, de sine și pentru sine, așa precum obicinuește s'o facă lumea, trei rele ies mai cu seamă la iveală din starea lor. Răul cel dintâiu este: *deosebirea de avere* care-i desparte pe cei săraci de cei bogați, dându-le acestora din urmă puțința de-a trăi în noroc și îmbuibare, până când ei, cu mâinile goale, așteaptă sfârșitul zilei de azi, pentru a începe durerea zilei de mâine... Al doilea rău este: *lipsa*, în care viețuiește săracul și *strâmtoarea*, pe care o simte tocmai în urma deosebirii de avere, dintre el și cel bogat, așa încât, până când acesta, bogatul, se bucură de toate plăcerile ce i le dă bogăția, el, săracul, se zdrobește în suferințe. În sfârșit, al treilea rău este: *starea de supunere și de dispreț*, în fața oamenilor, pe care trebuie s'o rabde de multeori săracul, în vreme ce bogatul gustă fără de griji roadele rangului înalt și ale cinstei, pe care le găsește totdeauna înaintea lumii... Această nedreptate grozavă a fost îndulcită însă minunat de puterea de grije a lui Dumnezeu tocmai prin legea iubirii și porunca milosteniei; și din pricina aceasta văd eu în împărțirea de milostenie o luminoasă și senină lature a purtării de grije dumnezeiești față de săraci. Toată nenorocirea săracilor, — și anume mă gândesc la nenorocirea de aici de pe pământ, — pare să-și tragă izvorul din împărțeala neegală a averilor, care le dă unora puțința să trăiască în belșug, iar altora le răpește chiar și pâinea dela gură. Sf. Ambrosiu, un mare părinte al bisericii, zice undeva în scrierile lui, că averile de pe pământ, ar trebui să fie deopotrivă împărțite întreolaltă, deoarece aceasta o cer, după părerea lui, cele dintâiu legi ale firii. Sf. Ambrosiu, pare să aibă multă dreptate. Toți oamenii din lume, la urma urmelor, nu sunt altceva decât numai oameni, și nici unul nu poate avea drepturi mai largi și mai bine întemeiate, decât ori și care altul. Adâncul sfat al înțelepciunii lui Dumnezeu s'a îngrijit ca lumea după ce a fost zidită, să primiască tot ajutorul, pentru ca să rămână pururea în chipul acela, în care s'a făcut. Astfel s'a dat oamenilor în stăpânire, fiecăruia după trebuințele sale, pământul, cu toate bunătățile lui, deopotrivă. Această egalitate deplină, se potrivea minunat cu legile înțelepte ieșite din purtarea de grije dumnezeiască, dar ea n'a putut să rămână mult timp în ființă,

nu pentru altceva, ci numai din pricina stricăciunii minții omenesti. Lăcomia și pofta de avere, după căderea în păcat a celor dintâiu oameni a fost așa de mare, încât, fără de-a alege mijloacele, unii dintre ei s'au răpit cu atâta patimă la gândul de-a se îmbogăți, încât, privind cineva de departe această luptă pentru «noroc» a omenirii, n'ar fi putut crede altceva, decât, că, oamenii pierzându-și inima și uitând de milă, și-au pus ca țință mai înaltă a vieții: îngrămădirea de averi nemăsurate pe deoparte, iar pe cealaltă, despoierea deplină și mizeria.

În chipul acesta ar fi urmat de bunăseamă un șir nesfârșit de lupte și de răsboaie groaznice, purtate pentru îmbogățirea unora și umilirea celorlalți... Nu s'ar fi găsit pe pământ un singur om gata să îndeplinească un lucru mai de-a doua mână; nimeni n'ar fi vrut s'asculte; nimeni să se supună; nimeni să lucreze; nimeni să fie slugă; și aceasta tocmai, deoarece lipsa și sărăcia nu-l sileă pe nimeni. Din cele spuse până aici, se poate vedea ușor câtă răutate și câte nenorociri s'ar fi abătut asupra lumii întregi, dacă acestei lupte sălbătice după câștig, nu i s'ar fi pus stavilă într-o formă oarecare...

A fost de lipsă prin urmare, ca Dumnezeu să împartă lumea în mai multe stări de oameni și cu deosebire să facă clasa săracilor, pentruca în chipul acesta să stăpâniască în lume *ordinea* și *supunerea*. Un lucru însă nu se poate ascunde, și anume, că această împărțire în felurite clase a fost totdeauna spre paguba săracilor. Deoarece până când bogații se puteau bucura de plăcerile, ce le primeau pe urma averii lor, ei, trebuiau să sufere... O! tu adâncul înțelepciunii lui Dumnezeu însă, cât de nemăsurat, de bun și de îndurător ești tu, chiar și atunci când pari a lucra cu mai multă asprime și cruzime! Cum știi tu de bine, prin îngrijirea ta dulce de Tată, ca aceea ce-ai luat în urma nepătrunsului sfat al înțelepciunii tale, s'o dăruiești iarăș cu atâta prisosință! Căci, grăind adevărul, iubiți ascultători, să vedem oare n'a făcut Dumnezeu nimica pentru binele săracilor? Dimpotrivă, foarte mult socotesc eu! El a pus stăpânitoare în lume legea milosteniei. El a poruncit bogaților, aceea ce a poruncit și sf. Pavel, marele său apostol, celor dintâiu creștini, adevă: să împărtășiți și pe frații voștri lipsiți cu ceva din averea voastră! Căci fiind săraci frații voștri, trebuie să purtați grije de ei întocmai ca de voi și aceasta vi-o poruncesc cu toată tăria, a zis înțeleptul apostol.

Eu nu cer, urmează el mai departe cu sfatul, ca să dați săracilor tot ce aveți, sau cea mai bună parte pe care ați primit-o dela Tatăl de sus; nici nu doresc, zise el, ca lipsindu-vă pe voi, să căutați a-i îmbogăți pe dâșii; ori luând milostenia voastră ei să trăiască în îmbelșugare, până când voi să duceți lipsă și

foame; «căci nu voiu ca spre a ușură pe alții, voi să fiți însărcinați» (II Cor. 8, 13). Ci, să întocmiți totdeauna lucrul astfel, încât între voi și între ei să se găsiască un fel de egalitate; deoarece ca bogați aveți nu numai atâta cât vă trebuiește, ci mai mult decât ar fi de lipsă; săracul însă n'are nici lucrurile cele mai de trebuință. Dând prin urmare prisosul averii tale celor săraci, și ușurându-le în chipul acesta nenorocirea lor, egalitatea despre care vorbește apostolul cu atâta căldură, este înfăptuită cu ușurință. În felul acesta bogatul nu va mai trăi în starea de moleșală și de nelucrare, atât de neprielnică lui însuș, dar nici săracul, ori cât ar fi de sărac, nu va peri în mizerie... Nici când milostenia nu trebuie socotită ca o cheltuială și ca o pierdere cum li se pare la unii, ci ca un venit și un câștig, deoarece prin ea câștigi mai mult decât ai dat. Dând pâine tu câștigi viața cea vecinică; dând o haină dobândești vestmântul nemuririi; îngăduind pe unul să între sub acoperemântul tău, câștigi împărția cerurilor; și împărțâșind cele ce se trec, primești în locul lor cele ce trăiesc vecinic, zice cu atâta dreptate marele Ioan Gură de aur.

Trecând mai departe, îngăduiți-mi să laud neîncetat scopul măreț al acestui sfat dumnezeesc plin de iubire, despre care vorbesc, și această grijă neprețuită față de cei săraci, pe care-o cuprinde în sine legea milosteniei! Noi știm, că o nenorocire atrage după sine o altă nenorocire. Din urmările triste, ce le are față de cei săraci neegalitatea averilor, care-i apasă greu sub cei bogați, izvorăsc alte nouă nenorociri și anume: starea de suferință și de întristare, în care-l aruncă pe cel lipsit, sărăcia. Știu, iubitori ascultători, că înșivă sunteți martori adevărați ai acestor mari dureri, așa că în cele ce le spun, mă pot sprijini sigur pe probele fieștecăruia, în parte. Eu cred, că cunoașteți prea bine, cât trebuie să îndure acești oameni nenorociți, pe care-i avem zi de zi înaintea ochilor noștri... Și chiar dacă n'ați dori s'o știți, totuș ei, numai prin înfățișarea lor ar ajunge, fără să vreți la cunoștința voastră! De aceea socot eu, că strămoșii noștri au așezat pe săraci chiar la ușile bisericilor, pentrucă înfățișarea lor să miște spre compătimire și pe cei mai împietriți și mai nepăsători dintre oameni. Deoarece, acolo, unde vezi stând un șir întreg de bătrâni gârboviți sub povara anilor, cu fețele firave, acoperiți numai de zdrențe, abia fiind în stare a se ridică de jos, gemând, cu ajutorul unui toiag, adeseori lipsiți și de vederea ochilor, și schilozi: cine ar putea fi așa de învârtoșat în mijlocul nostru, mai tare ca piatra și ca fierul, încât să rămână nemișcat și nesimțitor la vârsta lor, la slăbiciunea lor, la orbirea lor, la lacrimile lor, la sărăcia lor, la suferința lor? Aceste fețe supte de

chinuri și aceste trupuri slăbite de foame îndelungată, mai mult asemănându-se umbrelor decât trupurilor, nu vă produc oare o adâncă milă? Uitați-vă cum stau de mână înaintea ușilor bisericii, cu mâinile întinse și tremurând, cu ochii pe jumătate închiși, cu ranele descoperite și pline de carne vie, și mai mult prin privirea lor înduioșată decât prin cuvinte, îndeamnă la binefacere pe ceice întră și ies afară din biserică. Sărmanii, sărmanii oameni!... Dar bocetul, dar lacrimile, dar țipetul, dar vaetul, dar gemetul, dar desnădejdea brăzdată adânc pe fețele lor nu vă silește să vi se sfășie inima de durere?... Nu vă face să plângeți chiar de mila lor?... Ce ați zice însă dacă afară de aceea ce-o puteți vedea înșiși, aici, cu ochii, afară de suferințele acestea, v'aș descoperi și alte dureri și mai grozave, pe cari nici măcar nu le-ați bănuiră vreodată? Ce-ați zice oare dacă toți bolnavii, cari mor fără de sprijin în spitale și pivniți mucedu de umezeală, dacă toți orbii lipsiți de mângăiere, dacă toate văduvele și toți copiii flămânzi și fără de haine, dacă atâtea familii ajunse la sapă de lemn și lipsă, dacă pe toți i-aș aduce fără de veste aici, înaintea voastră și ei ar începe să-și povestiască cu vorbe duioase toate durerile și jalea lor? Ce-ați spune, dacă v'aș înfățișa aici, în mijlocul vostru, pe acea copilă de vreo șapte ani, pe care am văzut-o în zilele trecute, seara, cătră orele zece alergând pe piață, pe un frig și un vânt pătrunzător, prin ceață, cu părul zburlit, cu o hainuță ruptă pe umeri, desculță, flămândă, plângând, și apropiindu-se sfielnică de un păzitor de noapte, cu următoarele cuvinte: «domnule, fie-ți milă de mine... nu mă lăsa singură... vino repede... tata omoară cu cuțitul pe mama... vino»...? Ați putea rămâne o singură clipă reci la priveliștea aceasta? Nu vi s'ar zdrobi sufletul ca sub greutatea unui ciocan, de atâta durere? Să cred că nu v'ar cuprinde jalea și mila pentru nenorocirea lor? O lacrimi! lacrimi! de ce nu-mi izbucniți din ochi, suflete pentruce nu strigi tu din adâncul tău, ca voi împreună să vestiți în lume durerea săracilor și-a orfanilor, căci eu nu pot? Dumnezeu tu ai zidit pe acești oameni numai ca să-i chinuești c'o soartă atât de tristă, și să-i lași să se prăpădiască de foame, de sete, de frig, de slăbiciune și de lipsă? Ei bine, unde mai rămâne dreptatea însă? Oare ce-au săvârșit, și pentru ce s'au făcut ei așa de vinovați înaintea ochilor tăi, Dumnezeu, ca să primească o pedeapsă așa de cumplită?

Vara știm, că au bieții săraci dela anotimp multă înlesnire, mulțămindu-se cu o neînsemnată îmbrăcăminte, mulțămindu-se cu razele mângăioase ale soarelui, neavând lipsă nici de pat moale, nici de încălțăminte, nici de-o hrană mai bună. Ei se îndestulesc cu o bucată de pâine uscată, cu câteva legumi fierte și cu un

păhar de apă proaspătă. Afară de asta, vara, găsesc și mai ușor de lucru, pentru a-și câștiga cele mai de lipsă la nevoile zilei. În chipul acesta ei au vara o oarecare ușurare, fie cât de neînsemnată; dar în vreme grea de iarnă, dimpotrivă, trebuie să se lupte în toate părțile, fiind amenințați și strâmtorați de-așa de multe năcazuri. Din launtru lor îi chinuște cumplit foamea, iar din afară frigul îi înțepenește, îi îngheață și-i omoară. Nu găsiți oare starea lor înfiorătoare? Acum când cu lucrul nu-i îmbie nimeni, când n'au un pat cald și o încălțăminte potrivită, când n'au o coajă de pâine ca să-și amăgiască numai foamea, când crivățul le sbiciue obraji și le 'nțepenește trupul, n'avem noi datorința mai cu seamă să le întindem o mână îndurătoare? Să nu ne fie milă de acele nefericite mame, în brațele cărora se svârcolesc copilași flămânzi, și de acei părinți bolnavi și neputincioși, pe cari brațele nu-i mai ajută să poată câștiga hrana cea de toate zilele? Avem noi oare dreptul ca atunci, când alții cutremurându-se de frig și murind de foame, în patul durerilor, să ne retragem departe reci și nepăsători? Când atâția copii nenorociți, cu trupurile aproape goale și flămânzi, degeră cerșind pe sub fereștri și mor ca niște câni, sub cine știe ce poartă străină? Să stăm cu mâinile în sân? Pentru a pricepe mai bine, cât poate să sufere un astfel de copil uitat de Dumnezeu, îngăduiți-mi să vă aduc o pildă.¹

«Era des de dimineată. Copilul despre care vreau să vă vorbesc, se deșteptase într'o pivniță rece și umedă. Ședeă într'un colț, pe cufăr, tremurând de frig și se jucă, privind cum îi ieșeau aburii din gură... Grozav îi era de foame... ceasurile treceau... și el se tot apropiă mereu de patul de scânduri pe care dormia bolnava-i mamă. Oare ce soarte o adusese aici pe această femeie? Se vede că venise cu copilul ei din alt oraș și căzuse deodată bolnavă la pat... Sărbătorile Crăciunului se apropiau. Toți locuitorii pivniței ieșiră afară pe rând să găsiască ceva de-ale mâncării pentru ajun. Copilului nostru îi era asemenea foame și frig. Nu mâncase nimica de dimineată și cât de bucuros s'ar fi mulțămît chiar și cu o cojiță de pâine. El se apropiă mereu de lavița, pe care zăcea mamă-sa, pentruca s'o deștepte odată. Ii era și lui frică prin întunec. De mult se înoptase și nu se mai aprindea nici o lumină. Dupăce veni aproape de tot el pipăi obrazul mamei și se miră, că ea nu se mișcă de loc și era rece ca perețele. Ce frig trebuie că e aici, se gândea el, punând mâna și pe umărul moartei. Femeia își dăduse de mult sufletul, el însă,

¹ Istorisirea ce urmează am prelucrat-o după celebra povestire a lui Dostoewski intitulată «Crăciunul».

crezù mereu că doarme. După aceea se furișă încet de lângă pat, își luă căciulița, și o tulî afară. Copilașul ieși în stradă.

Dumnezeule, ce oraș frumos! De când eră, nu văzuse așa ceva. Străzile din satul din care venise, erau întunecoase, iar ulița în care locuia, aveă numai un singur felinar. Acolo însă, în satul lui, în schimb, eră cald și aveă ce mânca. Dar aici.... Doamne, se gândeă el, de mi-ar da cineva o cojiță de pâne, ca să-mi stâmpăr foamea... Cât sgomot e pe străzi, câte lumini, câți oameni, câți cai, câte trăsuri... și ce frig. Din nările cailor ieșeau aburi, ce 'nghețau numai decăt. Copilul priveă aceste toate cu ochii cășcați și se miră. Deodată îi venî din nou în minte gândul, că i-e foame. Ar fi dorit să mănânce ceva. În clipa aceea începură însă să-l doară degetele dela mâni și dela picioare.

El trecù mai departe și-ajunse 'n altă stradă. Incepù să se teamă de mulțimea oamenilor și-a trásurilor. Oamenii țipau, se sbăteau și alergau în toate părțile. Copilul înaintă mai departe și se oprî înaintea unui geam mare și luminos. Îndărătul sticlei văzù un pom frumos de Crăciun, împodobit cu tot felul de bonboane și de jucării. Copii mititei, ca și el alergau și se jucau în jurul lui... Sărmanul nostru băiat vedeă toate acestea, se miră și râdeă. Degetele dela picioare însă începură să-l doară și mai rău, iar pe cele dela mâni, abiă de le mai puteă să le îndoaie. El începù să plângă amarnic de durere și fugî mai departe. Se oprî apoi înaintea unei alte ferești. În odaie, după geam, se află adunată mare mulțime de oameni. Câteva doamne îmbrăcate frumos, împărțeau prăjituri la ceice intrau înlăuntru. Mititelul se furișă pe lângă ușă, o deschise și intră în odaie. Toți începură să țipe la el, și-i făceau semne să plece... Una dintre cocoane se apropiă de băiat și-i dete un gologan, deschizându-i ușa cătră stradă. Copilul se spăriă, năvăli afară pe trepte, lunecă și se rostogoli jos în zăpadă. Gologanul îi căzù din mâni, și deoarece degetele îi erau înghețate, nu-l mai putù ridică. El se sculă, fugî repede, repede, — fără să știe încătrău, și își suflă 'n mânuțe. Lângă o altă fereastră văzù o deosebită îngrămădire de lume. Trei păpuși mari, făceau deacolo semn cu capul, de pare c'ar fi fost vii, iar una cântă din vioară. Copilul crezù că păpușile sunt în adevăr vii, și deși îi veneă să plângă, totuș când băgă de seamă cum dau din cap, începù să râdă. Deodată i-se părù că-l apucă cineva de hăinuță. La spatele lui eră un pungaș mare și rău, acesta începù să-l loviască pe copil în cap cu pumnii, îi luă căciulița și-i pune piedecă. Băiatul căzù la pământ. Lumea începù să țipe. El se sperie, sărî repede în sus, și fugî, fugî, pănăce se trezi într'o curte oarecare și se ascunse după niște lemne. Aici e întunerec, se gândi el, aici n'o să mă mai găsiască. De-

abiă îndrăsnia să răsufle și să se miște, de frică. Frigul prinse să-l pătrundă din toate părțile. Deodată se simți mai ușor, iar mâinile și picioarele nu-l mai dureau, întocmai ca și când s'ar fi aflat deasupra, pe un cuptor. Apoi adormi și începù să viseze. Văzù, parecă, prin geam, păpușile, și-i veni să zimbească. Auzea cântecul vioarei, lin, domol, întocmai ca și cântecul de leagăn cu care obicinuiă mama sa să-l adoarmă. Mămico, dorm, șopti el. Se făcu apoi liniște. Ce bine e să adormi aici. Vino cu mine la pomul de Crăciun, auzi el fără de veste o voce blândă. Copilul crezù că-l chiamă maică-sa, dar nu erà ea. În depărtare se făcea că zărește un pom de Crăciun, frumos, mare, cum nu mai văzuse niciodată 'n viață. Băieți și fetețe, începură să se apropie de el și să-l sărute. Ei îl luară împreună de mână și sburară cu toții.

Maică-sa îl privea și zâmbea. Mamă! mamă! ce bine e aici, scumpă mamă, șopti băiatul în vis... Copiii se apropiară din nou de el, îl sărutară, și-i povestiră despre păpuși. Cine sunteți voi fetițelor și voi băieților? întrebă el, zâmbindu-le și mângăindu-i.

E pomul de Crăciun al lui Hristos, răspunseră ei. În această zi, Hristos înalță un pom de Crăciun pentru copiii cari n'au pom pe pământ.

Băiatul află apoi, că copiii și fetețele acestea au fost copii ca și el. Unii muriseră de foame, alții înghețaseră, alții muriseră de bătaie, alții că nu avuseră cântare.

Și toți erau acum aici, toți erau îngeri, toți erau la Hristos, care le întindea mâinile și-i binecuvânta pe ei și pe sărmanele lor mame... Mamele steteau deoparte, recunoșteau pe băieții și pe fetețele lor, îi sărutau, le ștergeau lacrimile de pe ochi, și-i rugau să nu plângă, căci aici erà atât de bine...»

A doua zi s'a găsit pe după lemne cadavrul rece al micuțului înghețat...

Dacă mă opresc aici o clipă, este că nu pot continuà mai departe, deoarece durerea pe care-o simt îmi îneacă toate cuvintele. Ce să vă spun mai mult? Ce să vă vorbesc? Astfel de copii, cari mor pe după lemne înghețați, sunt cu sutele, sunt cu miile. Trăim vremuri grele. V'ați gândit la pomul lor, v'ați gândit o clipă și la Crăciunul copiilor orfani?... Știu că v'ați gândit. Dacă m'aș putea pogorî în inima fieștecăruia, durerea, acolo, ar fi atât de multă, încât n'aș găsi nici un singur colț liber... Și-ăcum, ca să mă întorc iar la cele spuse mai înainte, când am întreat, că oare ce-au păcătuit săracii înaintea lui Dumnezeu, ca să îndure atâtea chinuri, mă grăbesc a răspunde: Doamne! știu că tu nu le rămâi cu nimica dator. Însă știu și aceea, că tu ești Tată,

bunul nostru Tată al tuturor, și nu poți urî nici o singură făptură din celece le-ai zidit, și cu atât mai puțin nu urăști una din cele înzestrate cu minte și nemurire, pentruca s'o prăpădești chiar și numai în lumea aceasta. Nu, de bunăseamă, că îngrijirea unui Dumnezeu atât de bun și-atât de înțelept, nu va îngădui niciodată ca atâția oameni, cari au primit vieața dela El, să fie lăsați în părăsire, zice sf. Ioan Gură-de-aur. Iar dacă se 'ntâmplă că săracii și nenorociții noștri totuș să moară de foame, vina nu trebuie să i-o atribuim lui, Tatălui ceresc, ci acelor cari pot să le dea tot sprijinul și căroră li s'a poruncit sub amenințare de grea pedeapsă în urma belșugului de avere să le fie lor de tot ajutorul, — dar n'o fac! Atuncia când pentru a păstră ordinea și supunerea, Dumnezeu a făcut împărțirea aceasta de bogați și săraci, El, văzând înainte, că mulți vor fi lipsiți de mijloacele de-a duce o vieață tihnită și ușoară, a căutat ca acest rău la cea dintâiu privire să fie ușurat și înlocuit cu altceva. Ei bine, cu ce, mă veți întreba? Răspunsul meu este simplu: *cu legea milosteniei*. Și-acela care va înțelege bine cuprinsul întreg și însemnătatea acestei legi, acela se va vedeă silit să laude și să preamăriască neîncetat îndurarea și purtarea de grijă a aceluia, care a dat-o...

Pentru aceea nici nu am cuvinte destule la 'ndemână să vă îndemn ca să folosiți prilejul acesta, să vă deschideți larg porțile inimilor, să lăsați să pătrundă în adâncul lor o rază dulce de milă, o suflare primăvărată de îndurare, să dați și celor săraci și lipsiți o părticică cât de neînsemnată din fericirea voastră. Căci îmi pare că nici când sărmanii săraci n'au avut o mai mare nevoie de ajutorul nostru decât în zilele acestea triste, grele, grozave, în zilele acestea de bejenie. Dați, vă rog, celor lipsiți, cu inima deschisă tot ce credeți că este spre folosul lor, pentruca și noi la ziua judecății să avem milă și îndurare la Dumnezeu prin ajutorul lui Isus Hristos. Lui dimpreună cu Tatăl și cu Duhul sfânt, li-se cuvine laudă, cinste și mărire, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

Dr. I. Broșu.

BISERICA ROMANĂ ȘI SPIRITUL MODERN.

De un număr oarecare de ani, se poate ușor observa în Biserica romană, o tendință care o mână să se izoleze din zi în zi tot mai mult de societatea, pe care este chemată a o conduce și ai căreia membri sunt priviți ca formând turma sa. Această tendință s'a dezvoltat, mai ales, de când, urmând influenții ideilor lamennaisiene, ultramontanismul s'a constituit, în Franța, sub numirea de *partidă catolică*. De atunci începând, s'a căutat după reabilitarea evului mediu; scriitorii cei mai cu influință din partidă își jertfiră toată puterea talentului lor acestei triste cauze. Trebuie se spunem, spre ușurarea celor mai mulți dintre ei, că dâșii nu voiau să vadă în veacul de mijloc decât partea cea bună; numai aceasta încercară ei să o reabiliteze în ochii lumii, care în prejudițiile sale oarbe, nu vrea să vadă nici un bine într'o epocă, pe care lumea se îndărătnicia a o privi sub lumina cea mai defavorabilă.

Noi nu veștejim, nici de cum, într'un mod absolut, pe aceia, cari se deteră drept apărători ai evului mediu. Numai cât, ei exagerară într'un anumit înțeles ceea ce exagerară în înțeles contrar detractorii acestei epoci. Trebuie totuș să mărturisim, că aceste exagerări erau nevinovate în asemănare cu cele, ai căror martori suntem noi în zilele noastre.

La sfârșitul evului mediu, în epoca, când începură a se constitui societățile moderne, a avut loc, nu numai în instituțiunile sociale, ci și în știință, în literatură și în arte, o reacțiune foarte energetică. Ea își avea rațiunea ființei sale în dispoziția spiritelor, cari erau purtate în chip firesc să protesteze în contra a tot aceea ce aparținea unei epoci, al căreia vâl voiau ele să-l scuture. Ca și toate mișcările violente, această reacțiune depăși marginile și ajunsese încetul cu încetul, sub toate raporturile, o *revoluțiune*. Noi n'avem să facem aci o expunere completă despre această perioadă istorică, care s'a numit, în Apus, *Renaștere*, din punctul de vedere al științei, al literaturii și al artei; *Reformă*, din punctul de vedere religios; *Revoluțiune* din punctul de vedere politic. Noi nu avem să amintim ceea ce a obținut spiritul modern până astăzi, sub acest întreit raport, în Occident; dar ceea ce noi ținem să constatăm, este, că mișcarea imprimată societății apusene, în veacul al șasesprezecilea, nu s'a slăbit, n'a devenit mai înceată, și că piedecile momentane, pe cari le-a întâlnit în calea sa până aci, n'au avut altă înrâurire, decât că i-au dat o putere mult mai neîmblânzită și au împins-o în exagerările cele mai funeste.

Nu putem și nici nu voim să tratăm în acest loc chestiunile politice și sociale. Cu toate acestea, suntem datori să facem observarea, că instituțiile evului mediu cele mai antipatice spiritului modern sunt date astăzi ca escelente de cătră aceia, pe cari avem datoria a-i privi drept organele cele mai autorizate ale Bisericii romane.

Cităm, bunăoară, dominațiunea puterii temporale prin autoritatea papală, și inchiziția, care este urmarea logică a aceleia.

Altădată, când se desbăteau aceste chestiuni, se căută a se explica, cu ajutorul împrejurărilor, aceea ce lumea consideră drept niște aberațiuni. Se zicea că, dacă papalitatea a voit să exerseze o înaltă supremație, în decursul evului mediu, asupra suveranilor ca asupra unor vasali, cauza e, că feudalitatea acoperise Europa de tirani, vrășmași unii altora, și toți dușmani ai popoarelor; că a fost bine, că o autoritate religioasă, independentă și în genere respectată, să planeze deasupra acestei tiranii și să ia împotriva ei apărarea popoarelor. Dar se adăogea, că împrejurările schimbându-se, aceasta supremație a papalității asupra puterii temporale nu mai aveă rațiune de a fi, și că nici un papă, în timpurile moderne, nu s'a cugetat să ia rolul de d'alde Grigorie VII și unor Inocenție III.

Într'adevăr, începând din veacul al șasesprezecelea, păreau mult mai modești față cu suveranii și lumea putea să creadă, că ei renunțaseră la niște pretențiuni devenite ridicule și imposibile.

Când se sulevă chestiunea inchiziției, se puneau toate silințele pentru a atribui acestei instituțiuni un caracter curat politic, și pentru a face să cază asupra suveranilor responsabilitatea execuțiilor pline de cruzime săvârșite împotriva aceloră, pe cari lumea îi numia eretici. Cei mai rezoluți se aventurau numai până la a susține, că religiunea fiind acceptată în toate statele ca instituție socială, toți aceia, cari o combăteau într'un chip sau altul, erau considerați de rebeli, și că lumea eră îndreptățită, prin urmare, să le declare acestora lupta, dacă erau numeroși, sau să-i arză, dacă atari chinuri izolate puteau fi de ajuns pentru nimicirea răului.

Însă acești apologiști se grăbiau să alăture că, după ce circumstanțele sociale s'au schimbat, nu mai e permis să se cugete cineva nici la luptele religioase, nici la inchiziție.

Astăzi ultramontanii nu mai iau aceste precauțiuni. În jurnalele lor, în revistele lor, scriitorii *romaniști* iau în apărare, cu gura mare, toate instituțiile evului mediu, înțelegând între acestea dominațiunea asupra suveranilor de cătră papalitate și inchiziția. Episcopii înșiși, sprijinindu-se pe Enciclica din 1864, susțin ace-

leași învățături; și nu de mult, «*Lumea*» (*Le Monde*) publică o scrisoare circulară, în care M. dela Bouillierie, episcop în Carcassone, blamează precauțiunile, pe cari vechii apologiști ai bisericii romane le considerau de necesare când eră vorba de instituțiile evului mediu. Domnia papalității asupra suveranilor nu-i privită mai mult, de către romaniștii noștri, ca un *fact* explicat din împrejurări, ci ca un *principiu* pe care trebuie să-l admită cineva pentru a putea *fi catolic*. Deosebirea celor două puteri, spirituală și temporală, este, în ochii lor, o erezie, nu există decât o *putere*, aceea a papei, care delegă pe episcopi, pentru cele spirituale, și pe suverani, pentru cele temporale; episcopi și suverani nu sunt decât un *fel de vasali*, sau mai bine zis, *niște vicari*; atât unii cât și alții nu pot întrebuiți decât autoritatea, ce li s'a *delegat*, între limitele fixate din partea monarhului, care concentrează în el plenitudinea puterii, ca reprezentant al lui Dumnezeu în lumea aceasta. Dupăcum la glasul lui, episcopii au să tragă sabia spirituală în contra tuturor acelorora, pe cari Roma li i arată ca vinovați, tot astfel sunt datori suveranii să scoată sabia temporală, la porunca Romei, asupra tuturor acelorora, pe cari i-a atins sabia spirituală.

Aceasta este teoria admisă în general astăzi în biserica română. Nu-și mai dă nime silința să o ascundă; o expun în toată golătatea ei, și toți aceia, cari nu-și pleacă capul sub jug sunt însemnați ca eretici și excomunicați.

Ca consecință logică a acestei teorii, Roma caută să reabiliteze și canonizează pe aceia, cari s'au distins mai mult în cursul evului mediu prin executările lor crude contra acelorora, pe cari ea îi numește eretici sau schismatici. Sângele ce acopere pe acești executori ai marilor-opere ale papalității este, în ochii Romei, o dovadă suficientă de sfințenie. Când ei au fost victimele propriilor lor cruzimi, ea îi laudă ca pe niște *martiri*, și așezându-i pe altare, ea s'adresează credincioșilor săi: «Priviți și lucrați în conformitate cu modelul pe care îl ofer închinăciunilor voastre: *Aspice et fac secundum exemplar*».

Oarecari oameni religioși simt, că li se revoltă conștiința în fața unor astfel de învățături. Ei voesc să protesteze, dar glasul le rămâne fără de răsunet. Ar vrea să-și aducă biserica la niște idei mai juste și să o facă să înțeleagă, că înaintând pe calea, pe care a apucat, ea sapă între sine și societate o prăpastie adâncă.

Zădarnice silințe!

Lumea le pune în față acea papalitate, pe care ei voesc încă a o considera ca centrul unității catolice, ca condițiunea necesară pentru existența bisericii; și în numele acestei papalități

ei sunt declarați condamnați, excomunicați. Ei ar vrea să apeleze acest fapt la episcopi, ca vechiul galicanism și li se opun Mandamentele, Instrucțiunile pastorale, cari proclamă doctrina papală și cari îi condamnă tot așa, ca și Roma. Ei se agită, strânși pe deoparte de adevăr, care exercită asupra conștiinței lor drepturile sale imprescriptibile; pe de altă strânsi de o logică nemiloasă, întemeiată pe principiul fals, pe care ei se cred obligați a-l admite, și rămân în aceasta stare de luptă desnădăjduită, până în momentul când părăsesc papalitatea și biserica, pe care ei o identifică cu ea.

Dar nu numai din punctul de vedere al institutiilor sociale se pune *Romanismul* în opoziție directă cu spiritul modern, ci încă și sub raportul științei, al artei și al literaturii.

Prin natura însăși a doctrinelor sale, biserica romană trebuia cu necesitate să se pronunțe contra instituțiilor politice moderne și în favorul celor din veacul de mijloc.

Se știe că în ideile sale, puterea spirituală, resumată în papalitate, are trebuință de independență față cu suveranitățile temporale, pentru a lucra în deplină libertate și a-și împlini misiunea sa spirituală. De aci s'a tras concluzia necesității unei puteri temporale pentru a asigura pe sama papalității acea independență, pe care o socotesc neapărat de lipsă. Dar e lucru evident, că dacă această putere temporală este inferioară altor puteri de aceeași natură, le va fi supusă; că s'ar putea să îndure înrăurirea lor și chiar să fie silită să asculte de voința lor. Inșiși lezuiții recunosc aceasta, și ei explică »Bref»-ul lui Clemente XIV-lea prin care se desființează societatea lor, prin întreita influență, ce au avut-o asupra curții din Roma, ministrii din Portugalia, din Francia și din Spania, Pombal, Choiseul și d'Arenda.

E deci de lipsă să se viseze pentru papalitate o putere temporală superioară tuturor celorlalte. De îndatăce se admite în principiu, că puterea temporală este necesară liberei acțiuni a puterii spirituale, nu eră deci de ales, decât între două teorii: 1. a cere în favoarea papei un stat destul de puternic pentru a-l asigura de orice înrăurire exterioară, din orice parte ar veni ea, și cu ajutorul căruia el ar putea să facă față până și coalițiilor tuturor celorlalte state; sau 2. să-i acoarde puterea peste lumea întreagă, făcând din toți suveranii vasalii săi.

Nu se putea opri la prima idee, care s'ar fi întunecat în ridicol și pe care cei mai fanatici ultramontani sunt obligați să o considere ca irealizabilă. Rămânea prin urmare unicul mijloc de a se arunca în teoria *dreptului spre o putere universală*.

Această teorie n'are simțul comun. Dar, dintre două absurdități, trebuia bineînțeleș să alege pe cea, care, rămânând în stare

de teorie, oferii mai puține șanse de a fixa asupra sa o băgare de seamă, înaintea căreia n'ar fi putut fi susținută, și pe care o puteau mult mai ușor să o învâluie într'un nor de raționamente mai mult sau mai puțin înțelese.

La acest rezultat: al dreptului, la puterea temporală universală trebuia cu necesitate să conducă sistemul necesității puterii temporale pentru libera acțiune a autorității spirituale; tot așa este propus acest sistem astăzi de către ultramontanii logici. Cât pentru ceice se retrag încă în fața acestor consecințe, ei nu sunt logici.

Oricine înțelege, că în toate acestea, noi nu facem *nici un fel de aplicare actuală* la suveranitatea papală. Noi am declarat deja, că această chestiune n'are darul nici să ne preocupe, nici să ne miște. Noi examinăm din punct de vedere general, principiul, pe care își sprijinesc ultramontanii teoria lor, și constatăm rezultatul logic pentru a face să se înțeleagă modul, cum au fost ei în chip invincibil târâți să resuscite, în plin veac al XIX-lea, teoria lui Grigorie VII. Ajunge, că am statorit acest punct, pentru a dovedi teza noastră, că biserica romană este în completă contradicție cu spiritul modern.

Este evident, pe de altă parte, că, dacă suveranii nu sunt decât depositarii *delegați* ai puterii papale, în ocârmuirea statelor, sabia lor trebuie să apese asupra tuturor acelora, pe cari papalitatea îi va arăta ca vinovați, și că ei sunt datori să scoată din rădăcini, prin luptă sau suplici, orice doctrină, orice biserică, orice societate, ce va fi osândită de papalitate.

Logica vrea așa.

Noi știm sigur, că toate acestea vor rămâne în stare de *literă moartă*. Tocmai ce dovedește cu precisiune teza noastră: că biserica romană s'a pus în opoziție directă cu spiritul modern. Ea nu va lua aceasta drept o insultă câtă vreme ea înșasi își face un titlu de glorie din această opoziție, și de vremece ea are raționamente gata, la îndemână, pentru a statui, că aceasta este o dovadă despre adevărul său.

Aceasta ne amintește argumentul iezuiților: «Noi am suferit împotrivirea, zic dânsii, am fost prizonieri dela întemeierea noastră, ne-au acuzat de crimele cele mai sălbatice, ne-au judecat și osândit de o sută de ori, în toate țările, în toate timpurile. Acest lucru ne face cinste, căci a luptat răul împotriva binelui, pe care îl reprezentăm noi».

Acest argument ar fi adevărat, dacă n'ar fi și altceva în afară de bine, ce să sufere contradicție, și dacă pedeapsirea n'ar lovi tot așa și fărădelegea. Plecând din principiul: că pedeapsa sau

contrazicerea dovedește nevinovăția, nu se găsește nici un făcător de rele, care nu se va considera ca o victimă a răului. Așadară nu trebuie să zicem împreună cu iezuitul: «Eu sunt persecutat, prin urmare sunt nevinovat», ci trebuie dovedit, că pedeapsa a fost nemeritată, și că numai de dragul binelui se găsește cineva în corn de capră cu restul societății.

Papalitatea face prea mult întrebuițare de sofismele iezuiților. Toate popoarele, pe cari ea le-a stăpânit, începând de veacuri, s'au despărțit de ea încetul cu încetul; astăzi, ea nu mai are decât foarte puțini adepți, și printre aceștia cei mai zeloși nu sunt cei mai sinceri. Aceasta dovedește, susține ea, că eu mă pronunț pentru adevăr. Ar trebui însă să dovediască acest lucru, căci s'ar putea întâmpla, ca opoziția să-și aibă obârșia ei întru încăpăținarea papalității de a propovedui eroarea.

Ori și cum ar fi, faptul sciziunii este constatat și atâta-i tot ce voirăm să demonstrăm.

Contrazicerea între biserica romană și spiritul modern nu există numai cu privire la chestiunile mari, cari ating însăși temelile societății, ci și referitor la cele, ce nu ies din domeniul intelectual.

În artă, ultramontanii nu voiesc să vază nimic frumos, decât numai aceea ce vine din evul mediu. Artă acestei epoci a fost rând pe rând prea mult desprețuită și prea mult lăudată. Dacă cel puțin romaniștii ar imita această artă în ce a avut ea cu adevărat frumos! Dar geniul artistic al arhitecților, sculptorilor și al pictorilor din evul mediu, le lipsește cu desăvârșire; fie că ei restaurează monumentele, fie că le imită, operele lor nu sunt decât niște copii rele. S'ar zice tablourile lui Raphael imitate de un pictor în corabie: și în numele acestei arte false condamnă ei arta modernă până și în expresiunea ei cea mai bună.

În ce se ține de erudiție, romanismul urmează o cale, care n'a fost observată în deajuns până în vremea de față.

De îndatăce a studiat cineva cât de puțin operele intelectuale cari ni le-a lăsat evul mediu, cu ușurință deosebește în ele două categorii: unele serioase, științifice, filozofice sau teologice, cari opere sunt neglijate prea din seamă afară în zilele noastre; altele curat literare și fabuloase. În aceste din urmă, autorii aplicau legendelor despre sfinți o critică istorică mai puțin riguroasă chiar și decât cea normativă în scrierile, cari sunt recunoscute în de comun sub numele de romane istorice; și cum cronologia eră o știință absolut necunoscută în evul mediu, romancierii evlavioși transportau fără greutate pe eroii lor dintr'un veac într'altul. Toate bisericile vechi, întrecându-se unele cu altele, își avură iute și degrabă, originea dela apostoli; întemeietorii lor fură toți tran-

sformați în tot atâția ucenici de ai apostolilor și mai ales ai sfântului Petru, pe care îl așezară să lucre în Roma ca *un adevărat papă* din evul mediu, și să trimeată din toate părțile pe învățăceii săi pentru a vesti Evanghelia,

Toate aceste preținse tradiții ale bisericilor nu-și iau începutul decât în evul mediu, și cele mai vechi urme, ce le întâlnim despre ele, se găsesc în documentele veacului al optulea, epoca cea mai desmoștenită, în Apus, sub raportul științei și al literaturii.

Începând cu veacul al XV-lea, a început a se arunca oarecare lumină în haosul istoric al evului mediu. Adevărați savanți, atât catolici, cât și protestanți, scormoniră arhivele mănăstirilor și ale bisericilor. S'au descoperit în acestea bogate comori din literaturile grecească, romană și bisericească. Răsăritul a dat contingentul său de manuscrise prețioase. Arta tiparului a fost tocmai inventată. Nu peste mult s'a văzut apărând la lumina zilei o mulțime de lucrări editate cu multă îngrijire, cu variantele diferitelor manuscrise și însoțite de studii, în cari strălucia o erudiție admirabilă. Critica istorică deveni cu încetul *o știință*, având principii sigure, reguli pe cât de lămurite, pe atât și de solide. În decursul veacului XVI și XVII-lea, lucrarea urmă un mers progresiv și lumea modernă s'a găsit în posesiunea a tot ce produsese mai frumos și mai măreț cele trei antichități, greacă, romană și bisericească.

În fața acestei opere gigantice romanele evlavioase din evul mediu au fost puse la o parte ca documente istorice; nu li s'a mai lăsat, decât locul, ce li se cuvenia, anume de opere folosite pentru a contribui la cunoașterea stării intelectuale din epocile, când au fost compuse.

Astăzi, când în biserica romană, lumea vrea — cu orice chip — să se întoarcă îndărăt la evul mediu *sub toate raporturile*, s'a început a se reabilita *ca documente istorice* romanele compuse despre viețile sfinților. Pentru aceea, în contra tuturor mărturiilor intrinseci, cari fixează, într'un mod necontestat, alcătuirea lor într'o epocă posterioară, anume le urcă până la epoca primitivă; și s'a ajuns acolo, că se compune din nou istoria veacului apostolic din legendele veacului al optulea.

Cu greu am crede unei astfel de aberațiuni, dacă dovezile nu s'ar înmulți din zi în zi sub ochii noștri. Tot ce se scrie astăzi, în Franția mai ales, despre originea bisericii din Roma și a vechilor biserici din Franția, nu se razimă decât pe astfel de documente; și aceia, cari nu se învoiesc să urmeze acestei mișcări, sunt însemnați ca *Galicani* și *Ianseniști*, cu alte cuvinte, ca eretici de cea mai rea speță. Trebuie să vază omul cu ce dispreț vorbesc neînsemnații erudiți romaniști despre geniile eru-

dițiunei, cari ilustrară Apusul până la sfârșitul veacului al XVIII-lea! cu cât aplomb reeditează ei urâte apocrife aruncate la coș de cătră Mabillon-i, Labbe-i, d'Achery; cu ce fel de îndestulare îi ascriu ei ca aparținând primelor veacuri niște scrieri, cari din toate expresiunile ca și din totalitatea stilului, n'au nici o asemănare cu operele autentice din această epocă, și cari au caracteristica atât de evidentă a unei compuneri rele dintr'un veac de neștiință, încât nici nu-i de lipsă să aibă cineva simțul erudiției, pentru a se înșelă asupra lor un singur moment.

Ce a rezultat din mania aceasta furioasă după apocrife? Aceea, că chiar și 'n literatură, romanismul s'a pus în contradicție cu spiritul modern, mult mai dispus, în zilele noastre, a restrânge decât a lărgi regulele *diplomatice* benedictiene.

Oricine se poate cugetă, că noi nu vom pierde vremea luptând aci împotriva curentului romanist, pe care tocmai îl descriem. Va fi deajuns să spunem, că critica *savanților* actuali ai bisericii romane n'are decât o regulă, care poate fi formulată în modul acesta: «Orice document, favorabil, fie direct, fie indirect, papalității sau tradițiilor ei, este un document de înaltă valoare istorică: acelea, cari îi sunt contrare, n'au nici o valoare și trebuiesc respinse, *a priori*, fie ca opere de sectari, fie ca apocrife, fie ca denaturate de cătră eretici».

Dacă această regulă n'a fost formulată textual, ea este singura, care este practică de erudiții romaniști. O astfel de critică trebuie să-i ducă foarte departe de cea mai solidă erudiție modernă, să-i depărteze chiar de orișice erudiție adevărată. Ceeace s'a și întâmplat.

Așa de pildă ce fel de opere istorice a produs, în aceste vremuri din urmă, Franția, aceasta țară privilegiată a erudițiunii în decursul ultimelor veacuri!

Noi vom putea da într'o zi referitor la aceste compilații indigeste, amănunte, din cari se înțelege mai bine, decât din toate reflexiile până la ce grad de decadență s'a scoborît literatura romanistă.

Dupăce am *constatat* ruptura, care este astăzi în stare de *fapt împlinit*, între biserica romană și spiritul modern sub toate raporturile, ar putea oarecine pune întrebarea de care parte va înclină învingerea, dacă rezultatul n'ar fi deja sigur. Ajunge o singură privire asupra bisericii romane pentru a fi convinși despre desorganizarea ei internă, precum și de neputința ei în afară. Dacă din când în când, oarecari fanatici orbi încearcă a-i cântă triumfurile, declamările lor rămân fără răsunet și nu insuflă decât mila acelora, cari se condamnă a-i ceti.

Roma, cu toată activitatea ei meșteșugită merge spre decădere. Ortodoxia, cu toată calmitatea ei, pe care Roma o poreclește *apatie*, se manifestă și câștigă din zi ce merge o importanță tot mai mare.

Aceste două fapte corelative au o înaltă însemnătate, care se cade să fixeze privirile fiecărui creștin serios.

După Guettée.

Vladimir.

CUVINTE DE ACTUALITATE.

Pământul, această patrie a schimbărilor și a lucrurilor trecătoare, nu este făcut pentru o pace creată prin închisori, prin mahnățiuni polițienești și prin edicte de cenzură. Această pace a berbecilor și a găștelor, care scutește turma, a fost în totdeauna rușinea omenirii și cuptorul în care s'au clocit toate viciile. Această pace au purtat-o în gură mai mult tiranii cei mai trufași și stăpânitorii cari stăpânesc cu forța.

E. M. Arndt. Geist der Zeit, IV, 193.

Din somnul de moarte, în care zăceam noi Europeanii, am putut fi treziți numai prin tunete și uragane. Efeminarea lașă și maimuțăriia sensibilă și vanitoasă, prin care am alungat adevărata bucurie și putere de pe pământ, au trebuit să fie atăcate cu ascuțișul sabiei și înspăimântate prin urletul sângeros al războiului, ca să înțelegem cât sunt de amărâte și de nimica vrednice. Pozarea cu strălucirea culturii și cu siguranța bogăției, cum și trufia lenei mulțumite de sine însăși, au trebuit să dispară dinaintea unor puteri mai superioare.

E. M. Arndt. Geist de Zeit, II pag. 340.

Oricare războiu — și cel purtat cu biruință — este totdeauna o mare nenorocire pentru țara care-l poartă; pentru țară e aproape indiferentă pricina care l-a provocat.

Bismarck. In parlament la 26 Iulie 1881.

Pentru un bărbat de stat e lucru ușor să sufle cu vântul popularității în trimbița de războiu și apoi să stee în odaia caldă ori să țină vorbiri fulgerătoare dela tribună, așteptând ca soldatul, care sângerează pe zăpadă, să aducă biruință și glorie. Nimic nu e mai ușor decât aceasta, dar vai de bărbatul de stat, care, într'un asemenea timp, nu s'a cugetat la un astfel de motiv pentru războiu, care să-și păstreze însemnătatea și valoarea și după sfârșitul războiului.

Bismarck. In parlament, 3 Decemvrie 1850.

Războiul nu este numai o operă de cruzime, ci într'ânsul se arată și iubirea care face pe bogat să împartă cu cel sărac

și cea din urmă coajă de pâine, acea iubire pentru care Moltke a jertfit sute de vieți, ca să mântuiască mii de oameni nu numai dela moarte, ci și *de rușinea unei umiliri naționale*, care este mai rea decât moartea.

Heinrich v. Treitschke.

Chiar și această vieată trupească, pământească și păcătoasă își are răsplata ei în istorie. Curajul, bucuria, statornicia, credința în Dumnezeu cel vecinic și în omenire, — cu cari înarmat un om liber și îndrăsneț, pășește pe drumul vieții și-și deschide loc de trecere, — își primesc zilnic răsplata din partea conștiinții care stă nebiruită ca o stâncă în mijlocul valurilor. Pe un astfel de om nenorocirea nu-l strivește, năcazurile și moartea nu-l înspăimântă, pentru că aceste fantome de cari se tem cei lași, pentru el sunt umbre deșerte.

E. M. Arndt. Geist der Zeit, III, 276.

Omul izolat, fapta și întâmplarea izolată, fie chiar și cele mai extraordinare și mai strălucite, nu înseamnă nimic și nu produc nimic. Zalele trebuiesc prinse în lanț; omul singuratic trebuie să se înșire cu lucrarea sa în rândurile lungi ale generațiilor ce se succedază. Numai așa poate să însemneze ceva.

E. M. Arndt. op. cit. III, 275.

Când se face războiul și popor se ridică contra popor, atunci și bunul Dumnezeu are să spună un cuvânt și celce are urechi și vrea să asculte, acela va și auzi ceva.

Emil Frommel.

Libertatea nu este un vis deșert și o nălucire zadarnică, ci într'ânsa trăiește curajul tău și mândria ta și siguritatea ce o ai, că originea ta este în ceriu. Acolo este libertate unde ai voie să trăiești cum îi place unui suflet de erou; unde ai voie să trăiești în obiceiurile și după legile părinților tăi; unde te mângăie cu fericiri ceeace a mângăiat și pe strămoșii tăi; unde peste tine nu poruncesc călăi streini și nu te conduc conducători streini, cum mâni pe dobitoace cu bâta dinapoi. *O asemenea patrie și o asemenea libertate* sunt lucrul cel mai scump pe pământ, sunt o comoară care conține o iubire și credincioșie nemărginită, sunt bunul cel mai prețios pe care îl posedă ori dorște să-l poseadă un om bun pe pământ. Aceste bunuri înalță la cer pe cei viteji și lucrează minuni în inimile celor neprihăniți. Deci sus inimile! roagă-te zilnic la Dumnezeu, ca să-ți umple inima cu tărie și să-ți încălzească sufletul cu încredere și curaj!

E. M. Arndt. «Katechismus».

Mare, cum n'a fost de veacuri, ca să o vază toți ochii pământenilor, va fi *judcata* lui Dumnezeu asupra lumii. Pe cum cutremurile de pământ, uraganele și erupțiunile vulcanice înghit

țări și dau naștere altora, tot astfel zace și în sânul întunecos al acestui timp vulcanic o viață și orânduire nouă. Căci nu în deșert s'au făcut atâtea semne și minuni, nu înzadar s'au răscolit valurile lumii cu o așa strășnicie. Pentru *lucruri nouă* trebuie să fim pregătiți, *pentru lucruri nouă trebuie să pregătim pe frații noștri...*

E. M. Arndt. Geist der Zeit, III, 283.

N. Bălan.

MIȘCAREA LITERARĂ.

Gândește-te bine! e titlul unei cărți, tipărite de Societatea religioasă și culturală «Acoperemântul Maicii Domnului» din București. Cărtica e traducere din limba franceză, de directoara seminarului monahicesc, monahia *Olga Gologan*, și e înzestrată cu câteva «Cuvinte însoțitoare» de *Dim. I. Cornilescu*. În aceste «Cuvinte» ni se deslușește și rostul societății «Acoperemântul Maicii Domnului». S'a înființat fără sgomot la 16 Maiu 1912 din inițiativă particulară, sub patronagiul I. P. S. Mitropolit Primat al României, cu scopul de a da cultură monahiilor tinere și a le înzestra cu destoinicia trebuitoare pentru a sluji monastirilor și neamului, asemenea îngrijește educația fetelor cari ar îmbrățișa viața monahicească, ori rămânând în lume vreau cu deadinsul să-și pună cultura și instrucțiunea în serviciul societății românești. Societatea în scopul acesta a înființat un seminar monahicesc, unde, pe lângă cultivarea vieții religioase și monahicești, întreține și instituțiuni, în cari monahiile și fetele venite în seminar să dobândiască și deprinderea de a împacă cu fapta nevoile sufletești ale aproapelui și ale neamului românesc.

Societatea aceasta religioasă a realizat până acum: o grădină de copii, unde elevele seminarului îngrijesc de copii și de formarea lor sufletească; o școală primară și o școală secundară de fete, unde se primesc numai orfane, cu totul sărace și fără ajutor, găsind aici gratuit: hrană, îmbrăcăminte, cultură și creștere creștinească.

Cele spuse până aci vădesc și îndemnul din care a purces traducerea cărțiței «Gândește-te bine!» a cărei cuprins e menit să dea un însemnat sprijin în urmărirea idealului nobil al societății. Tradusă cu îndemănare în o frumoasă limbă românească, chiar poporală cu mici excepții, cărtica poate fi cetită cu mare folos sufleteș nu numai de monahii și eleve ale institutului, pentru care e scrisă în primul rând, ci de toată obștea românească. Păcat de formatul nu tocmai potrivit, cu tiparul prea mărunț și îndesat, căci altfel se înșiră cu vrednicie în rândul broșurilor de cuprins religios, ce de vreo doi ani le primim de peste hotare.

Iată cuprinsul: Despre trebuința de a ne gândi la adevărurile vecinice, despre scopul vieții omului, despre păcat, despre moarte, despre judecata viitoare, despre iad, despre rai, despre fericirea cerească și despre numărul mic al celor aleși. Fiecare adevăr creștinesc, fiecare învățătură a

credinței noastre, e tratată uneori mai pe larg ori în cuvinte mai puține, dar totdeauna cu viață și căldură cuceritoare. Urmează apoi după fiecare chestiune o seamă de povestiri, 2—3—4—6 și chiar și 13 povestiri din evanghelie, din istoria patristică, din viața sfinților și a mucenicilor, din lumea păgână și chiar din lumea necredinței din zilele noastre, cari toate ajută la înțelegerea învățăturei cuprinsă în oarecare titlu. Povestirile sunt însoțite de aplicări la viața creștinească a cetitorului, cu îndemnuri calde la premenirea traiului nedemn de până aci, făcându-se des apel la conștiința omului, în deosebi în formă de întrebări scurte și precise, cărora foarte des le urmează apostrofarea: «Gândește-te bine!» care a dat și titlul cărții.

Uneori lucruri abstracte, ori cari ar putea trezi îndoială la sceptici și necredincioși sunt susținute cu asemănări plastice din viața lumească, având multă tărie de convingere.

În genere chestiunile sunt tratate în chip popular. Cu un alt tipar și o revizuire ar fi o podoabă într-o bibliotecă populară religioasă, — pe care nu o avem, — iar fraților preoți această cărtică le servește ca material prețios pentru cuvântări, în deosebi la înmormântări, fapt pentru care o recomand, găsindu-se pe prețul de 50 bani.

Pr. P. M.

CRONICĂ BISERICESCĂ-CULTURALĂ.

Cătră iubiții noștri cetitori. Față de iubiții noștri cetitori suntem datori să ne explicăm: de ce n'a apărut «Revista Teologică» în a doua jumătate a anului? Căci până la acest fascicol au apărut numai 12 numere, aveam să scoatem deci încă 10 numere pentru anul 1914, ca și pentru anii trecuți. Cauza pentru care *nu le-am putut scoate* e de ordin material. Cheltuielile mari ce le-am avut cu tipărirea revistei de-o parte, iar de altă parte numeroasele restanțe ce le avem la acei abonați ai noștri cari au primit revista, dar nu s'au simțit datori să achite cu cinste prețul ei — ne-au adus într-o situație materială foarte critică. Dela începutul războiului *n'am primit mai mult de 20 abonamente*. Între astfel de împrejurări ne-am văzut siliți să sistăm pe un timp apariția revistei, ca să nu ne facem cheltuieli și mai mari, pe cari nu avem de unde le acoperi, căci singura noastră sursă sunt abonamentele.

Totuș, ca să nu ne întrerupem legăturile noastre sufletești cu cetitorii și ca să nu-i lipsim nici în aceste vremuri critice de hrana sufletească ce li-o putem oferi — ne-am hotărât să scoatem acest fascicol în schimbul celor 10 numere ce eram datori să le scoatem. Credem că iubiții noștri cetitori, luând în considerare împrejurările excepționale între cari ne găsim, ne vor scuza.

În decursul anului ce vine vom publica revista regulat, în fascicule lunare, cu articole potrivite pentru zilele noastre și cu predici pline de învățături scoase din împrejurările prin cari trecem.

O vom trimite numai acelor care vor fi achitat anticipativ prețul abonamentului sau vor fi arătat că vreau să se aboneze la ea și să o plătească.

Pentru acei cetitori care vor achita anticipativ întreg prețul abonamentului, avem ca premii pentru anul ce vine:

1. „**Procanonul lui Petru Maior**“ publicat într-o nouă ediție. Prețul 3 cor. E o carte de tot interesantă, în care fostul protopop *unit* al Reghinului *combate papismul!*

2. O colecțiune de predici de război. Prețul 1 cor.

Dintre aceste scrieri, prima *este deja tipărită*, iar a doua acum e *în revizie* și peste puțin timp se va da la tipar.

Scrierea „**Scepticismul religios**“, promisă ca premiu pentru anul trecut se va expedă în zilele proxime, celorce sunt în drept să o capete, căci acum numai a eșit în broșură.

Redacția și Administrația «Revista Teologică».

*

Lupta antialcoolică și războiul. Războiul ne-a făcut să aruncăm priviri mai adânci și mai serioase în realitatea vieții. Acum înțelegem bine, mai bine ca altă dată, ce promovează viața și ce o împedecă, de ce să ne legăm cu inima și de ce să ne desfacem. Multe din lucrurile pe cari le prețuiam mult altă dată, acum și-au pierdut însemnătatea, iar altele, căror nu le dam importanță, au crescut în preț. Un greu sentiment de răspundere pentru ceea ce trebuie să fim ne apasă conștiințele. Simțim că putem și că trebuie să fim mai buni ca altă dată.

Această dispoziție sufletească trebuie să o întrebuințeze preotul în aceste vremuri, pentru a aduce pe oameni la pocăință adevărată la o întoarcere a lor dela lucrurile deșerte și păcătoase. Sufletele acum sunt mai primitoare decât altă dată de sfaturi și îndemnări morale de a-și schimba traiul. În alte vremuri a putut preotul să tot vorbească b. o. în contra alcoolismului, căci n'a prea fost ascultat. Acum însă, când din mijlocul împrejurărilor grele de astăzi, va veni cu strigătul de alarmă să se lase de un dușman atât de primejdios, cum este alcoolul, acum va fi mai ascultat.

Războiul a făcut ca aproape toate statele să iee măsuri în contra producerii și a consumului de alcool. Interesante informațiuni ne dă despre aceste măsuri d-l profesor *I. Bojor*, într'un articol din «Românul», din care spre folosul cetitorilor reproducem următoarele:

În patrie, ministrul de interne oprește cu stricteță ca publicul să întâmpine la stațiile căilor ferate pe ostașii ce pleacă pe câmpul de luptă, cu beuturi alcoolice. Pentru îndeplinirea ordinațiunei o face răspunzătoare administrația. Asemenea a dat ordin ca să se reducă produsele de alcool. În anul 1914/15 a oprit să se folosească grâul sau săcara în destilieriile de spirt și în fabricile de bere.

Celelalte cereale și cartofii încă sunt reduse la minimul posibil. Dar pentru soldații pătrunși până la os de frigul climateric și războinici s'au

dispus ceaiuri încălzitoare ca: folia Rubi fruticosi. Ar fi mai bune ceaiurile din flori de tei, scoruș, nalbă, etc. dar pe timpul când a izbucnit conflagrația europeană, erau trecute.

În Germania, unde lupta antialcoolică a prins rădăcini mai înainte decât la noi, asemenea este strict oprită împărțirea de beuturi alcoolice ostașilor, ce pleacă la luptă. Împăratul Wilhelm încă în 1910 se exprimase, — că «Acea națiune va învinge, care consumă mai puțin alcool».

În Franța s'a oprit cu desăvârșire vânzarea absintului, «otrava care nimicește și slăbește puterea fizică și spirituală». Actele de vandalism ale soldaților cuceritori sunt mai toate comise sub influința alcoolului. Din carnetele găsite asupra unora din ofițerii prizonieri se află că, «dupăce au vizitat pivnița, oamenii s'au urcat în casă și au prădat totul».

În Rusia, liga antialcoolică a trimis țarului o adresă cerând oprirea completă și pentru totdeauna a vânzării spirtoaselor. Împăratul prin o telegramă trimisă marelui duce Constantin, președintele ligei a răspuns: «Vă mulțumesc. De mult luasem hotărîrea să opresc cu desăvârșire debitele oficiale pentru desfacerea alcoolului în Rusia». «Nowoje Wremja» constată că unul din rezultatele fericite a beuturilor spirtuoase dela izbucnirea războiului e că totalul depunerilor la Cassa de economie Națională în cursul lunei Septemvrie a fost cu 23 milioane de ruble mai mare ca totalul depunerilor din Septemvrie anul trecut.

În Norvegia se oprește transformarea cerealelor și cartofilor în alcool sau bere pe toată durata războiului european.

În Suedia asemenea s'a introdus oprirea aproape complectă a consumului de beuturi alcoolice pe toată durata războiului.

În Elveția, consiliul federal a dat o hotărîre prin care se oprește extragerea alcoolului din cartofi și cereale, și se oprește vânzarea beuturilor alcoolice pe un an de zile.

Anglia, cea mai abstenentă între țările ce poartă cel mai mare și mai sângeros război pomenit de istorie, a împărțit fiecărui soldat la plecarea pe câmpul de luptă un exemplar al unei foi volante în care se arată urmările păgubitoare ale beuturilor spirtuoase asupra trupelor. Urmările sunt:

1. Slăbirea facultăților de a observa semnalele;
2. Neputința soldatului de a se orientă, spre a se pune la adăpost contra atacului inamic;
3. Compromiterea precisiunii tirului;
4. Mărirea senzației de oboseală;
5. Scăderea puterii de împotrivire contra boalelor și frigului;
6. Agravarea complicațiunilor datorite rănilor primite în luptă.

Ostașii englezi dau dovadă de o extraordinară putere de opunere. Și ei sunt abstenenți nu forțați de ordinațiuni, ci din convingere.

Ce măsuri s'au luat contra alcoolului în celelalte state europene, n'am cunoștință, «dar ar fi o adevărată crimă, un act de trădare socială, a nu profita de situația de azi spre a strivi monstrul» pentru a pune sta-

vilă ravagiilor alcoolismului și pentru a conserva pentru hrana populațiunei substanțele alimentare, cari astfel ar fi transformate în otrava: alcool.

Lupta antialcoolică trebuie începută de toți factorii competenți sociali. Medicii, magistrații, preoții și oamenii politici, institutorii, profesorii, femeile, și tineretul cu toții ar trebui să se unească și să lupte contra acestui dușman comun: alcool. În fabrici, în școli, în ateliere, în căzărmi să se țină conferințe, să se arate isprăvile alcoolismului.

Și «când în cea mai arzătoare luptă cu interesul și pofta, acest glas se va înălța deasupra sgomotului și zângănitului de arme ale dușmanilor furioși, atunci coroana victoriei va acoperi fruntea aceluia sau acelora care vor stăruî până la sfârșitul luptei».

*

Binefacerile activității. «*Intru osteneală și nevoință noaptea și ziua am lucrat*»... II Tesal. 3, 8.

O legendă din veacurile prime ale creștinismului ne spune, că Toma «Necredinciosul», la un timp oarecare după înălțarea Mântuitorului la cer, a fost copleșit din nou de tot felul de îndoieli și șovăieli. Având însă dorința să scape de ele, s'a dus la ceialalți apostoli, ca să-și destăinuească sufletul.

Dar apostolul Pavel nu l'a putut ascultă, căci era ocupat cu combaterea ereziilor Grecilor. Filip era ocupat din greu cu scrierea unei lungi epistole adresată bătrânilor comunității din Etiopia, iar Petru tocmai se dusesse în Cesarea, ca să vestească acolo evanghelia mântuirii. Cu inima posomorită s'a hotărît în fine să meargă la Ioppe, ca să se întâlnească cu Tavifta (Fapt. Ap. 9. 36 urm.) cea cunoscută pentru faptele ei bune și pentru milosteniile ce făcea. Dar nici acolo n'a umblat mai bine ca în Ierusalim. Tavifta fusese greu bolnavă și ca să ajungă în rând cu lucrurile ei, s'a apucat cu toate puterile să coase haine pentru săraci. Astfel și dela Ioppe a trebuit să se întoarcă Toma fără de ispravă.

Pe cale spre casă a început să cugete mai adânc, de ce numai el este copleșit de îndoieli, pe când toți ceialalți apostoli sunt feriți de ele? Deodată i-s'a luminat mintea și a înțeles, că ceialalți apostoli sunt cu mult prea ocupați cu lucrul evangheliei, decât ca să se lase pradă îndoielilor. Legenda mai spune, că în acel moment Toma s'a hotărît să meargă ca să propoveduească evanghelia Parților, hotărîre pe care o și dus-o la îndeplinire și de atunci înainte n'a mai fost chinuit de îndoieli.

*

Patru guzgani. «*Mai bine este a merge la casa plângerii, decât la casa ospățului*». Eccles. 7, 3.

Un bețiv i-a povestit soției sate următorul vis ce-l avuse: A văzut în vis patru guzgani cari se apropiau de el. Cel dintâiu guzgan era gros și gras, ceialalți doi erau foarte slabi, iar al patrulea era orb. Cum bețivul era superstițios, se neliniștise, fiindcă cineva îi spusese lui, că visurile cu guzgani înseamnă nenorocire.

Și copilul bețivului a auzit visul ce-l avusese tatăl său și s'a oferit să îl explice. Tată — zise micul Iosif — eu vreau să-ți tâlcuesc visul ce

ai avut: *guzganul cel gras* e birtaşul, căruia îi duci tot câştigul muncii, *cei doi guzgani slabi* suntem eu şi mama, iar *guzganul cel orb* — acela eşti chiar dumniata»

*

Ultimul serviciu. Câţiva glotaşi aveau să păzească undeva un mic pod peste care trecea trenul. Din pădurea învecinată au venit câţiva soldaţi duşmani, au împuşcat pe toţi păzitorii podului şi s'au întors repede iarăşi în pădurea din care ieşiseră.

Unul dintre glotaşii cari aveau să păzească podul mai trăia încă, deşi corpul său era plin de rane. Ştiind el că peste câteva minute are să treacă pe acolo un tren care ducea un batalion de fraţi de-ai săi pe câmpul de luptă, cu ultimile puteri s'a târat pe jos până lângă drumul de fier, a legat o năframă de vârful baionetei şi o flutură în aer. Maşinistul dela tren a văzut acest semn şi a oprit trenul încă la timp, înainte de-a ajunge la podul cel stricat unde s'ar fi nenorocit. Păzitorul rănit s'a prăbuşit cu totul la pământ şi îngerii Domnului au venit să-i ducă sufletul.

De aici învăţăm că ori câte răni am primi, ori cât ne-ar despreţui alţii, ori cât ne-ar batjocori şi persecuta: noi suntem datori ca până la cea din urmă răsufare să strigăm mulţimei ce merge spre pierzare: «Nu este dat oamenilor alt nume sub soare întru carele să ne mântuim, decât numele lui Isus Hristos».

*

Oameni mulţumiţi. «*Şi puternic este Dumnezeu să înmulţească tot darul întru voi, ca întru toată porunca toată îndestularea să aveţi*... II Cor. 9, 8.

Un american foarte interesant pentru felul cum trată pe oameni, vestise în oraşul în care locuia următoarea făgăduinţă: «Eu dau un pământ roditor unui om mulţumit!» Imdată s'a înştiinţat o mare mulţime de oameni, ca să capete premiul promis. «Sunteţi voi într'adevăr mulţumiţi?» îi întrebă cel ce făcuse promisiunea. — «Da, noi suntem oameni pe deplin mulţumiţi!», răspunseră ei. — «Atunci pentruce vă trebuie ogorul ce l-am promis eu, dacă sunteţi mulţumiţi!» îi întrebă din nou promiţătorul. La această întrebare cei ce alergaseră să capete ogorul n'au mai ştiut răspunde şi s'au dus acasă ruşinaţi.

*

Împăratul vă aude! «*Nu iai sama că bunătatea lui Dumnezeu te aduce la pocăinţă*». Rom. 2, 4.

Antigon, împăratul Siriei, a auzit cum îl vorbeau de rău nişte soldaţi cari stăteau înaintea cortului său, dar cari nu bănuiau că regele este în apropierea lor. Regele, în loc să dea poruncă ca acei soldaţi să fie pedepsiţi, a tras la o parte perdeaua din uşa cortului şi le-a zis: «Soldaţilor, mergeţi ceva mai departe de aici, căci vă aude împăratul vostru». — Soldaţii, cari au fost pedepsiţi într'un mod atât de fin, s'au depărtat ruşinaţi. Nobleţa împăratului le-a închis gurile lor rele.

Împăratul nostru cel ceresc încă e calomniat zi de zi. Câtă hulă din partea duşmanilor Săi şi câte cârtiri, din partea prietenilor Săi — are să audă! Dar răbdarea Sa nu scade şi nobleţa Sa ruşinează inimile nemulţumite. «Împăratul vostru vă aude!» — aşa le spune El cu blândeţă supuşilor Săi. «Iară zic vouă; tot cuvântul deşert, care-l vor grăi oamenii, vor da samă de dânsul în ziua judecăţii. Că din cuvintele tale te vei îndreptă şi din cuvintele tale te vei osândi». (Mat. 12, 36—37).

Serieri:

În „Biblioteca bunului păstor“ au apărut următoarele numere:

Nr. 1. «*Taina pocăinții*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Prețul 50 fileri.

Nr. 2. «*Clerul și chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Prețul 80 fileri + porto.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertație de Dr. A. Crăciunescu. Prețul 50 fileri.

Nr. 4. «*Chemarea preoțimii noastre*». Considerații de actualitate, de mai mulți. Prețul 70 fileri + porto.

Nr. 5. «*Șase predici pentru Duminecile postului mare*» și «*Un cuvânt pentru ziua Învierii Domnului*», de mai mulți. Prețul 1 coroană + porto.

«*Un congres biblic românesc*», de Dr. Nicolae Bălan. Prețul 50 fileri + porto.

Contribuții privitoare la relațiile bisericei românești cu Rusia în veacul al XVII, de Dr. S. Dragomir. Prețul 2 cor. + porto.

Învățăturile sociale ale evangheliei. Studiu biblic. Traducere din limba franceză de Ilie I. Beleuță. Făgăraș. Prețul 1 cor.

Notițe despre întâmplările contemporane, scrise de Ioan cav. de Pușcariu. Edate de Dr. Il. Pușcariu. Sibiiu 1913, pag. 220. Prețul broș. 3 cor.

Toate aceste publicațiuni se pot comanda prin «Librăria Arhidiecezană» din Sibiiu.

